

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling **2016**

Kommenterte STRASAK-tall

Innhold

1.	INNLEDNING	3
	Datagrunnlag.....	3
2.	HOVEDRESULTATER	4
2.1.	Kriminalitetsutviklingen	4
2.2.	Politiets straffesaksbehandling	7
	Påtaleavgjorte saker	7
	Saker som ikke er avgjort	8
3.	KRIMINALITETSUTVIKLINGEN – UTVALGTE OMRÅDER	9
3.1.	Vinningslovbrudd.....	9
	Grovt tyveri fra bolig	11
	Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted	11
	Ran	12
3.2.	Narkotikalovbrudd	13
	Narkotikaovertrедelser.....	14
	Doping	14
3.3.	Voldslovbrudd	15
	Voldslovbrudd generelt	16
	Drap	16
	Mishandling i nære relasjoner	16
	Krenkelse og skade mot kropp og liv	17
	Trusler	17
	Menneskehandel	17
3.4.	Seksuallovbrudd.....	18
	Seksuallovbrudd generelt	18
	Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år	19
	Seksuell omgang med barn 14-16 år og seksuell handling med barn under 16 år	19
	Voldtekt	19
	Kjøp av seksuelle tjenester.....	20
3.5.	Andre lovbrudd	20
	Andre lovbrudd generelt.....	20
	Menneskesmugling	20
4.	POLITIETS STRAFFESAKSBEHANDLING	22
4.1.	Påtaleavgjorte saker	22
4.2.	Oppklaringsprosent	24
4.3.	Saksbehandlingstid.....	25
4.4.	Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid	26
	Voldssaker med særskilt saksbehandlelingsfrist	26
	Saker med mistenkte under 18 år	27
	Voldtektssaker	27
4.5.	Tilrettelagte avhør	28
4.6.	Saker under arbeid og restanser	28
	Saker under arbeid.....	28
	Restanser – ikke påtaleavgjorte saker	29
	Restanser – påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker	29
5.	INNDRAGNING	31
	VEDLEGG.....	33

1. Innledning

I denne rapporten presenteres en oversikt over anmeldte lovbrudd og politiets straffesaksbehandling i 2016, og hvordan utviklingen har vært i de fem siste årene.

Det kan være mange årsaker til observerte endringer i antall anmeldelser. Det kan være endringer i antall lovbrudd, for eksempel som følge av forebyggende tiltak, endrede forsikringsvilkår, økte bøtesatser/straffer, økt oppdagelsesrisiko eller som følge av økte levekår. Samtidig kan det være endringer i om et lovbrudd som er begått vil bli anmeldt. Det er store forskjeller på anmeldelsesgraden for ulike kriminalitetstyper, og det kan være ulike årsaker til at fornærmede velger å ikke anmelde et straffbart forhold. I følge Politiets innbyggerundersøkelse 2016 er de viktigste årsakene at fornærmede forventer at saken vil bli henlagt, at saken er mindre alvorlig eller at andre/eller en selv ordner opp.

I rapporten vises utviklingen i antall anmeldelser fordelt på 10 ulike kriminalitetstyper. I tillegg er det blant annet sett på utvalgte prioriterte områder gitt i styringsdokumenter og områder Politidirektoratet mener det er viktig å følge særskilt med på.

Datagrunnlag

Det statistiske grunnlaget i denne rapporten er politiets straffesaksregister (STRASAK). STRASAK benyttes både til den offisielle kriminalstatistikken, som Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer, og politiets driftsstatistikk. Selv om både SSB og Politidirektoratet henter sitt tallgrunnlag fra STRASAK, forekommer det forskjeller blant annet på grunn av ulik bearbeiding av data og fordi dataene kan ha blitt hentet ut på ulike tidspunkt.

Dataene i STRASAK er basert på de kodene som politiet manuelt legger inn når en sak blir registrert. God kvalitet på driftsstatistikken er derfor avhengig av at politiet er nøye med å kode hver enkelt sak riktig. Økt fokus og kunnskap kan i enkelte tilfeller føre til endret kodepraksis og riktigere koding av sakene. Endring i kodepraksis kan derfor gjøre det utfordrende å følge utviklingstrekk på detaljert nivå.

Den nye straffeloven som trådte i kraft 1. oktober 2015 førte til flere endringer i driftsstatistikken og politiet valgte samtidig å gjøre enkelte endringer. Det største endringene kan oppsummeres ved:

- Skillet mellom forseelser og forbrytelser ble opphevet, og disse behandles nå samlet med betegnelsen lovbrudd.
- Alle lovbrudd fikk nye statistikkoder.
- Enkelte lovbrudd ble tilordnet en annen kriminalitetstype, spesielt gjøres det oppmerksom på at bedrageri ble tilordnet økonomilovbrudd (fra vinningslovbrudd) og enkelte lovbrudd knyttet til trusler ble tilordnet voldslovbrudd (fra kriminalitetstypen andre lovbrudd).

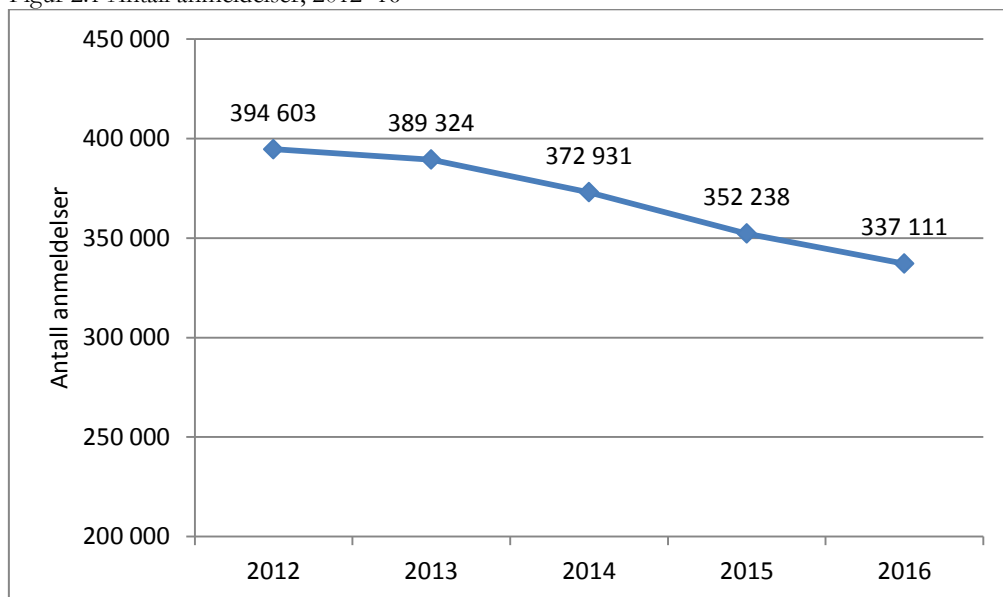
Ny straffelov medfører i all hovedsak ingen nykriminalisering eller avkriminalisering. Det er likevel ikke mulig å sammenligne alle bestemmelsene i gammel og ny lov én til én. For å kunne sammenligne statistikk på et lavere nivå enn kriminalitetstype er det derfor laget undergrupper for å kunne se utviklingen over tid på et område. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike undergruppene er gitt vedlegg til denne rapporten. Gruppene er ikke endelige og vurderes i det videre arbeidet med rapporteringer knyttet til STRASAK.

2. Hovedresultater

2.1. Kriminalitetsutviklingen

I 2016 ble det anmeldt 337 111 lovbrudd. Dette er en nedgang på 4,3 prosent i forhold til 2015, og en nedgang på 14,6 prosent i forhold til 2012. Hvert år i den siste femårsperioden har det vært en nedgang i antall anmeldte lovbrudd.

Figur 2.1 Antall anmeldelser, 2012–16

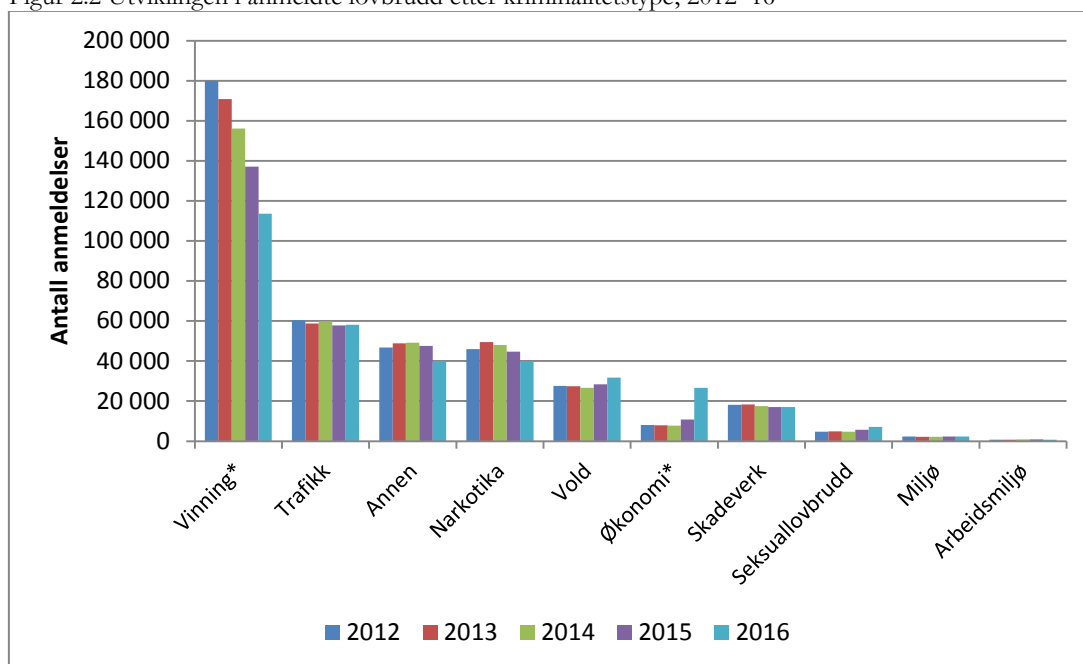

Kilde: JUS068

Reduksjonen i det totale antallet anmeldelser skyldes først og fremst nedgangen i anmeldte vinningslovbrudd, som vist i figur 2.2 og tabell 2.1. Vinningslovbrudd som i 2016 sto for 34 prosent av de anmeldte lovbruddene er redusert med 36,9 prosent i forhold til 2012. dersom det korrigeres for at alminnelige bedragerier er flyttet fra kategorien vinning, er reduksjonen innen vinningskriminalitet 29 prosent sammenliknet med 2012. Det antas å være flere årsaker til denne nedgangen, herunder svingninger i markedet for elektroniske artikler, politiets satsing på å redusere vinningslovbrudd og tyveri fra personer på offentlig sted, og endringer i politiets sakskoding/statistikkuttrekk som følge av ny straffelov.

Nedgangen i vinningslovbrudd er nærmere omtalt i kapittel 3.1.

Figur 2.2 Utviklingen i anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2012–16

Kilde: JUS068

* Nedgangen i vinningslovbrudd og økningen i økonomilovbrudd skyldes i all hovedsak at alminnelige bedragerier, som tidligere ble kategorisert som vinningslovbrudd, nå er kategorisert som økonomilovbrudd.

Tabell 2.1 Antall anmeldte lovbrudd etter kriminalitetstype 2016

	2016	Prosent endring 2015–16	Prosent endring 2012–16	Andel av anmeldelsene
Vinning	113 610	-17,2 %	-36,9 %	34 %
Trafikk	58 181	0,5 %	-3,6 %	17 %
Annen	40 088	-15,6 %	-14,2 %	12 %
Narkotika	39 728	-11,1 %	-13,5 %	12 %
Vold	31 702	11,7 %	14,9 %	9 %
Økonomi	26 596	147,2 %	229,3 %	8 %
Skadeverk	16 952	-0,3 %	-6,7 %	5 %
Seksuallovbrudd	7 066	23,9 %	49,5 %	2 %
Miljø	2 397	4,2 %	2,4 %	0,7 %
Arbeidsmiljø	791	-8,0 %	2,5 %	0,2 %
Totalt	337 111	-4,3 %	-14,6 %	100 %

Kilde: JUS068

I forbindelse med ikrafttreden av ny straffelov ble enkelte lovbruddskategorier tilordnet nye kriminalitetstyper, noe som fikk konsekvenser for politiets driftsstatistikk. Spesielt vises dette på antall anmeldelser for økonomilovbrudd, som i 2016 økte med 147,2 prosent i forhold til 2015. Hovedårsaken til den betydelige økningen i det registrerte antallet økonomilovbrudd er at de alminnelige bedragerier nå kategoriseres som økonomilovbrudd.

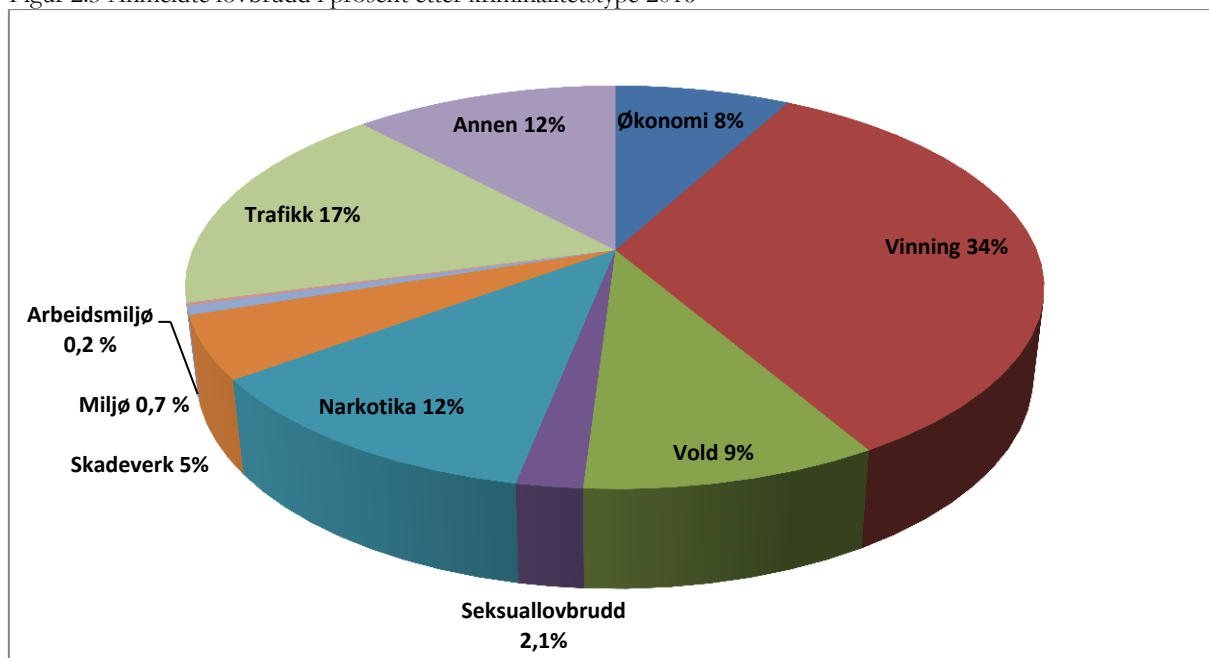
Av de 26 596 økonomisakene som ble registrert i 2016 er 14 190 bedragerisaker. I 2015 ble det registrert 8 710 økonomisaker som ikke var bedrageri, og den faktiske økningen er derfor 42,4 prosent sammenliknet med 2015. For øvrig bemerkes det at såkalte identitetskrenkelser etter straffeloven § 202 etter innføringen av den nye straffeloven er tilordnet kategorien økonomi. De straffbare forhold som omfattes av denne bestemmelsen

var tidligere delt på to andre straffebud og var tilordnet en annen hovedkategori. Den reelle veksten i antallet saker innen kategorien økonomi antas derfor å være betydelig mindre enn 42,4 prosent, uten at det mulig å gi en presis angivelse av hvor stor veksten er.

Seksuallovbrudd, og spesielt seksuelle overgrep mot barn, har blitt viet mye oppmerksomhet de siste årene. Dette er med på å forklare at antall anmeldelser knyttet til seksuallovbrudd økte med 23,9 prosent i 2016 i forhold til 2015. En nærmere gjennomgang av denne kriminalitetstypen er gitt i kapittel 3.4.

De ulike kriminalitetstypene er svært ulik fordelt når det kommer til antall anmeldelser, som vist i figur 2.3. Som det fremgår av figuren utgjør vinningslovbrudd 34 prosent av anmeldelsene i 2016. Videre utgjør trafikkløvbudd 17 prosent, mens kriminalitetstypen "annen"¹ og narkotikalovbrudd har 12 prosent av anmeldelsene.

Figur 2.3 Anmeldte lovbrudd i prosent etter kriminalitetstype 2016

Kilde: JUS068

Hvor mange anmeldelser hver enkelt kriminalitetstype hadde i 2016 er ikke ensbetydende med hvor stort fokus politiet hadde på området. Noen særlige fokusområder er nærmere omtalt i kapittel 3 innenfor vinningslovbrudd, narkotikalovbrudd, voldslovbrudd og seksuallovbrudd.

Statistikken som er presentert i denne rapporten er basert på anmeldte forhold. Det er samtidig kjent at det er mange lovbrudd som aldri blir anmeldt. Blant annet viser Politiets innbyggerundersøkelse 2016 at det er stor variasjon i hvilke lovbrudd publikum velger å anmelde. Mens 80 prosent av de som har blitt utsatt for biltyveri valgte å anmelde forholdet, var det kun 15 prosent av de som hadde blitt utsatt for datakriminalitet som gjorde det samme. Tilsvarende anmeldte kun 21 prosent at de hadde vært utsatt for hatkriminalitet og 31 prosent at de hadde vært utsatt for bedrageri, svindel eller annen økonomisk kriminalitet.

¹ I kategorien annen inngår bl.a. særlovgivning, hensynsløs atferd, unnlatt å etterkommepålegg (politiloven § 5), ordensforstyrrelse i selvforskyldt rus, brudd på kontaktforbud og ulovlig bevæpning på offentlig sted.

2.2. Politiets straffesaksbehandling

Påtaleavgjorte saker

Antall anmeldelser i et år sier noe om hvor mange nye saker politiet har fått å jobbe med i løpet av et år, mens antall påtaleavgjorte saker sier noe om hva politiet har ferdigstilt. I 2016 avgjorde påtalemyndigheten 343 187 straffesaker. Det er en nedgang på 4,9 prosent i forhold til 2015 og en nedgang på 13,3 prosent sammenlignet med 2012. Samtidig var det en reduksjon i antall anmeldelser på 4,3 prosent som nevnt under kapittel 2.1.

Av de saker påtalemyndigheten avgjorde i 2016 anses 172 035 som oppklart.

Oppklaringsprosenten er et uttrykk for forholdet mellom saker avgjort med en kode som teller som oppklart og summen av alle avgjorte saker (både oppklarte og ikke-oppklarte).

En oversikt over de påtaleavgjorte sakene i 2016 fordelt på kriminalitetstype er gitt i tabell 2.2. Her vises også oppklaringsprosent og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker. Som vist er det store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene.

Vinningslovbrudd og trafikklovbrudd er de klart største kriminalitetstypene når det gjelder antall anmeldelser, men det er flest trafikklovbrudd og narkotikalovbrudd som blir oppklart.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle oppklarte saker, det vil si tiden fra anmeldelsen ble registrert til saken var påtaleavgjort, var i 2016 på 94 dager. Også her er det store forskjeller, med trafikklovbrudd med gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 68 dager og arbeidsmiljølovbrudd med 253 dager. Noe av årsaken til forskjellene er knyttet opp mot etterforskningsressurser, kompleksitet i sakene og antall saker innen den enkelte kriminalitetstype.

Tabell 2.2 Påtaleavgjorte saker fordelt på kriminalitetstype 2016

	Antall påtaleavgjorte saker	Andel saker	Antall saker - oppklart	Oppklaringsprosent	Gj.sn. saksbeh.tid - oppklarte lovbrudd
Vinning	117 990	34 %	27 431	25,1 %	98
Trafikk	59 142	17 %	49 349	85,1 %	68
Narkotika	42 730	12 %	35 157	83,1 %	101
Annen	40 696	12 %	28 024	74,8 %	85
Vold	30 661	9 %	16 618	56,3 %	111
Økonomi	25 510	7 %	6 521	31,7 %	183
Skadeverk	17 046	5 %	3 575	21,6 %	100
Seksuallovbrudd	6 166	2 %	3 752	64,0 %	159
Miljø	2 448	1 %	1 335	57,2 %	112
Arbeidsmiljø	798	0 %	273	62,2 %	253
Alle kriminalitetstyper	343 187	100 %	172 035	53,4 %	94

Kilde: JUS319

En nærmere gjennomgang, herunder utvikling over tid, er gitt i kapittel 4.

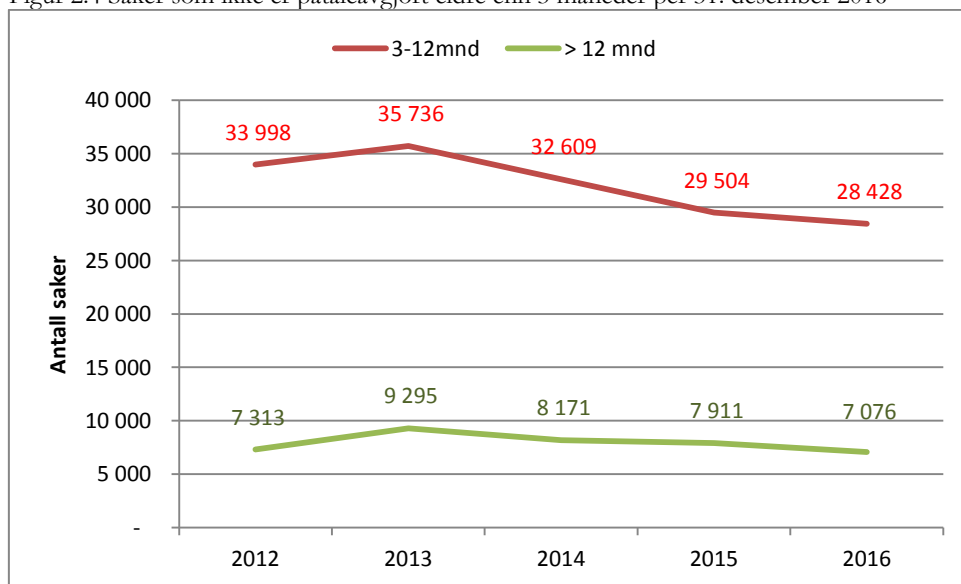
Saker som ikke er avgjort

Ved utgangen av 2016 hadde politidistriktene 151 178 saker som ikke var endelig avgjort. Av disse var 82 806 påtaleavgjort, men ikke rettskraftig. Totalt antall saker viser en nedgang på 7 prosent i forhold til 2015, og 9 prosent i forhold til 2012.

Politiet hadde dermed ved årsskiftet 68 372 saker som det ikke var tatt en påtalemessig avgjørelse i. Dette er en nedgang i forhold til antall saker i 2015 og 2012 på henholdsvis 7 og 17 prosent. Antall saker eldre enn 3 måneder er gitt i figur 2.4, fordelt på saker som er mellom 3-12 måneder gamle og saker eldre enn 12 måneder. For begge kategorier er dette det laveste antall saker de siste fem årene.

Politiet har hatt et særskilt fokus på saker eldre enn 12 måneder. Her har nedgangen vært på 11 prosent det siste året.

Figur 2.4 Saker som ikke er påtaleavgjort eldre enn 3 måneder per 31. desember 2016

Kilde: JUS091

Det vises til kapittel 4 for nærmere omtale av saker som ikke er avgjort.

3. Kriminalitetsutviklingen – utvalgte områder

I dette kapitlet omtales nærmere utvalgte områder innenfor kriminalitetsutviklingen. Utvalget er blant annet basert på prioriterte områder gitt i styringsdokumenter og områder Politidirektoratet mener det er viktig å følge særskilt med på. Hvilke lovbrudd som er definert inn i de ulike gruppene er angitt i vedlegg til denne rapporten.

3.1. Vinningslovbrudd

Vinningslovbruddene er som nevnt den desidert største kategorien av alle lovbruddene, med 34 prosent. Andelen er imidlertid redusert med fem prosentpoeng fra 2015. I noen grad skyldes dette endret kodepraksis som det vil bli redegjort nærmere for.

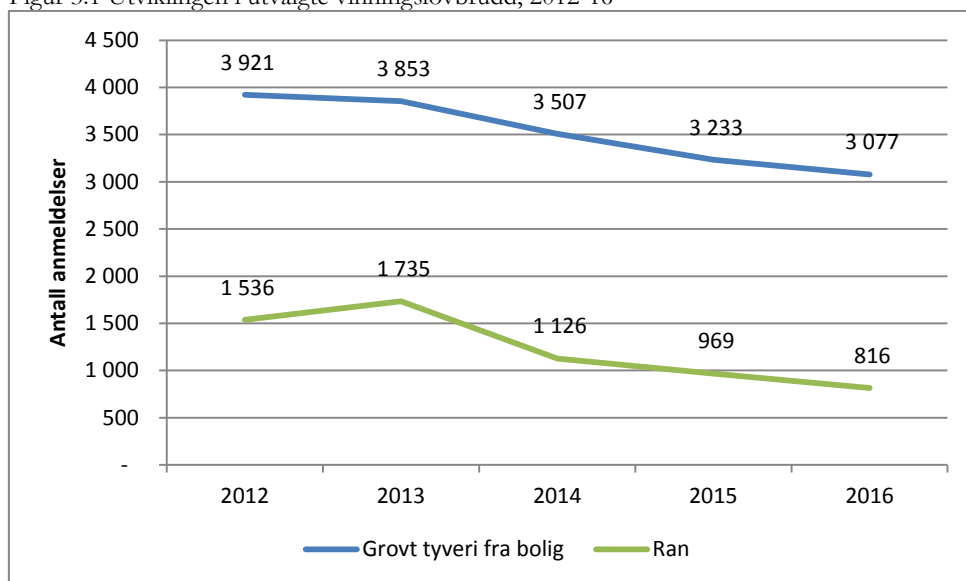
Vinningslovbrudd regnes for å være en kriminalitetstype med høy grad av anmeldelsestilbøyelighet. Dette kan delvis sees i sammenheng med forsikrings- og støtteordninger der anmeldelse er en betingelse for utbetaling av erstatning. På den andre siden antas det å være mørketall der den stjålne gjenstanden har lav verdi og/eller der forsikringsandelen er høy. Tabell 3.1 og figur 3.1 gir en oversikt over anmeldestallene og utviklingen innen noen utvalgte grupper vinningslovbrudd.

Tabell 3.1 Antall anmeldte vinningslovbrudd, 2012-16

	2012	2013	2014	2015	2016	Prosent endring 2015-16	Prosent endring 2012-16
Grovt tyveri fra bolig	3 921	3 853	3 507	3 233	3 077	-4,8 %	-21,5 %
Ran	1 536	1 735	1 126	969	816	-15,8 %	-46,9 %
Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted					29 346		
Annet	174 517	165 299	151 564	132 927	80 371	-39,5 %	-53,9 %
Totalsum	179 974	170 887	156 197	137 129	113 610	-17,2 %	-36,9 %

Kilde: JUS065

Figur 3.1 Utviklingen i utvalgte vinningslovbrudd, 2012-16

Kilde: JUS065

Det har vært en nedgang i vinningslovbruddene i hele perioden. I 2012 ble det anmeldt 179 974 lovbrudd mot 113 610 anmeldelser i 2016. Det utgjør en nedgang på 37 prosent. Fra 2015 til 2016 var reduksjonen på 17 prosent, noe som var den største nedgangen fra et år til et annet i perioden. Her fremheves det at i forbindelse med ikrafttreddelsen av ny straffelov ble alminnelige bedragerier overført fra kategorien som omfatter vinningskriminalitet til kategorien som omfatter økonomisk kriminalitet. I 2016 ble det registrert 14 190 anmeldelser som omhandlet bedrageri. Om kategorien vinning fortsatt hadde omfattet alminnelige bedragerier, ville nedgangen innen dette kriminalitetsområdet vært 8,2 prosent sammenliknet med 2015 og 29 prosent sammenliknet med 2012.

Nedgangen i vinningslovbrudd er en trend som også ses i andre europeiske land vi vanligvis sammenlikner oss med. Det er usikkerhet knyttet til forklaringene på den generelle nedgangen i vinningskriminaliteten. Noe kan ha sammenheng med svingninger knyttet til et marked for omsetning av nye mobiltelefoner og andre elektroniske apparater². Samtidig har politiet hatt en betydelig satsing for å redusere vinningslovbruddene, særlig den organiserte vinningskriminaliteten og tyverier fra person på offentlig sted.

Frem til innføringen av den nye straffeloven ble tyverier begått overfor person på offentlig sted som hovedregel ansett som grovt tyveri. Etter den nye straffeloven vil tyveri fra person på offentlig sted i utgangspunktet ble ansett som vanlig tyveri etter straffeloven § 321. Kun i de tilfeller hvor det er holdepunkter for at tyveriet har et profesjonelt preg vil det være riktig å anvende bestemmelsen som rammer grove tyverier. Dette medfører at det for politiet er vanskelig å hente ut statistikk som viser et korrekt bilde av kriminalitetsutviklingen hva gjelder tyveri og grovt tyveri fra person på offentlig sted. Det er også grunn til å påpeke at det hefter usikkerhet knyttet til det oppgitte antall anmeldelser for tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted fordi det bl.a. kan være variasjon i kodepraksis. Politidirektoratet vil derfor måtte se nærmere på dette. Det er stor variasjon i andelen av befolkningen som anmelder ulike typer hendelser

² Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016-2017"

innenfor kategorien vinning. Biltyveri og innbrudd/tyveri fra bolig er de hendelsene som i størst grad blir anmeldt, med henholdsvis 80 og 77 prosent i 2016³. Derne st kommer anmeldelsene av lommetyveri med 56 prosent.

Grovt tyveri fra bolig

De fem siste årene har antall anmeldelser for grove tyverier fra bolig gått jevnt nedover. Flere politidistrikt erfarer såkalte "raid", dvs. at en eller flere gjerningspersoner utfører flere tyverier i løpet av en begrenset tidsperiode. Gjerningspersonene kan ofte enten være norske gjengangere med grove tyverier fra bolig som modus eller tilreisende vinningskriminelle. Generelt erfarer distriktene at gjengangernes tyverier i større grad bærer preg av lite planlegging og tilfeldigheter, mens de tilreisende kan utvise mer profesjonalitet og er til tider svært godt organiserte. Noen politidistrikt erfarer også at lokalkjente legger til rette for tyveriene.

Flere politidistrikt har rapportert om likheter i modus, type tyvgods med videre, som kan tyde på mulige forbindelser mellom flere av de rapporterte lovbruddene. Det er imidlertid en utfordring for noen politidistrikt å finne disse likhetene på grunn av manglende komparative analyser, eller at denne type analyse vanskeliggjøres på grunn av for lavt detaljnivå og inkonsekvens i informasjonsinnhenting for eksempel i forbindelse med åstedsundersøkelser. Det er sannsynlig at bedre rutiner for åstedsundersøkelser og rapporteringer vil kunne redusere antallet lovbrudd innenfor denne kriminalitetstypen. Innføring av nye arbeidsmetoder gjennom "Politiarbeid på stedet" hvor det blant annet det er økt fokus på sporsikring vil ventelig også ha en positiv effekt.

De siste årene har det vært en økning i antall norske husstander som skaffer seg boligalarm og andre sikringstiltak⁴. Med utgangspunkt i tall hentet fra SSB og NHO Service antas det at opptil 1/5 av norske privatboliger i 2014 kunne ha alarm som var tilknyttet alarmstasjon⁵.

En kombinasjon av økningen i anskaffelsene av boligalarmer og andre sikringstiltak og politiets målrettede innsats mot grove tyverier fra bolig, kan forklare reduksjonen i antall anmeldelser selv om det forekommer såkalte "raid".

Tyveri/grovt tyveri fra person på offentlig sted

Straffeloven har ikke lenger som hovedregel at tyveri fra person på offentlig sted skal anses som grovt. Tyveriene vil kun være grove i den grad det er holdepunkter for å si at tyveriet har et profesjonelt preg. Dette medfører trolig at det ved inngivelse av anmeldelse vil være noe tilfeldig om tyveri fra person på offentlig sted registreres som grovt eller ikke. Det er innført en rekke statistikkgrupper for registrering av både alminnelige tyverier og grove tyverier fra person på offentlig sted. Av disse grunner er det ikke lenger mulig for politiet å gjennomføre en presis og god sammenlikning av antallet lovbrudd på dette området med tidligere år.

Antallet tyverier fra person på offentlig sted registrert i 2016 er 29 346. Dette er anmeldelser levert inn til politiet i Norge, men som kan være begått både i Norge og i utlandet. For anmeldte lovbrudd begått i Norge er det anmeldt 22 857 lovbrudd. Av disse

³ Ipsos (2016) "Politiets innbyggerundersøkelse 2016"

⁴ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016-2017", samt www.nhoservice.no/article.php?articleID=4870&categoryID=139

⁵ Ifølge SSB var det 2 286 445 privathusholdninger i 2014 (www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie/aar/2016-04-14) og ifølge NHO Service (www.nhoservice.no/article.php?articleID=4870&categoryID=139) hadde nesten 400 000 norske boliger installert boligalarm i 2014.

hadde Oslo politidistrikt 41 prosent. Det vises til vedlegget for nærmere angivelse av hvilke koder som inngår i statistikkgrunnlaget. Igjen er det imidlertid grunn til å understreke at det er usikkerhet knyttet til det totale antall anmeldelser på grunn av mulig variasjon i kodepraksis. Oslos andel av det totale antall tyverier/grove tyverier fra person på offentlig sted kan således være en annen enn det som er oppgitt. Av 29 346 er 6 511 av tyveriene fra person på offentlig sted registrert som grove.

Tyverier fra person på offentlig sted er et typisk storbyfenomen og tyveriene skjer ofte der mange mennesker er samlet. De nasjonale tallene påvirkes sterkt av utviklingen i Oslo politidistrikt, jf. omtale ovenfor. Oslo politidistrikt har over tid hatt et målrettet arbeid mot tyverier fra person på offentlig sted og en reduksjon i anmeldelsestallene for grove tyverier fra person på offentlig sted påvirker derfor også de nasjonale tallene.

Andre forhold som kan forklare nedgangen i grove tyverier fra person på offentlig sted er ulike tyverisikringstiltak. Stadig økende bruk av betalingskort og ytterligere redusert bruk av kontanter kan også virke inn på omfanget av lommetyverier. Det er derfor en mulighet for at grovt tyveri fra person på offentlig sted (i likhet med personran) i økende grad vil ramme eldre mennesker og sårbare grupper, som rusmiddelmissbrukere og prostituerte, der bruken av kontanter fremdeles er høy⁶.

Ran

Med unntak av 2013, har antall anmeldelser for ran vist en nedadgående trend. Reduksjonen har vært på 47 prosent fra 2012 til 2016, mens nedgangen fra 2015 til 2016 var på 16 prosent. I likhet med lommetyveriene påvirkes de nasjonale tallene sterkt av utviklingen og trendene i Oslo politidistrikt. 2016 utgjorde ranslovbruddene anmeldt til politiet i Oslo politidistrikt 50 prosent av det totale antallet ransanmeldelser i distriktene (373 av 750). En viktig årsak til nedgangen i Oslo antas å være distriktets målrettet innsats mot ranskriminaliteten generelt, og særlige mot de aktive unge ranerne.

Pengeran utgjør en stadig mindre andel av ranene, da kontanter ikke lenger er vanlig. Mobiltelefoner, andre elektroniske forbruksartikler og statusprodukter er gods som ranes mest. Mobiltelefonselskapene utvikler imidlertid stadig bedre tekniske sikringstiltak i sine produkter, noe som bidrar til at stjalne telefoner vanskelig kan brukes og at prisen på videre omsetning har sunket betydelig.

Organiserte ran av finansinstitusjoner har de siste årene fremstått som en marginal utfordring i Norge. Med stadig bedre sikringstiltak og mindre tilgang til kontanter i bankene kreves det mer for å gjennomføre vellykkede ran.

Det siste året har det imidlertid vært et betydelig omfang av ran av ur- og gullforretninger i Europa. Politiet i europeiske land erfarer at hendelsene kan knyttes sammen av likhetstrekk ved modus og knytninger mellom gjerningspersoner, blant annet betydelige elementer av organisering og bruken av vold mot de ansatte i butikkene. Så langt har det vært tre ran i Norge i 2015 og 2016 som på bakgrunn av modus og knytninger kan ses i sammenheng med hendelsene i andre europeiske land.

⁶ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016-2017"

3.2. Narkotikalovbrudd

Etter innføringen av ny straffelov i 2015 reguleres narkotikalovbruddene av straffeloven §§ 231 og 232 (narkotika) og §§ 234 og 235 (doping). Bruk og besittelse av narkotika og doping rammes fortsatt av legemiddeloven. Narkotikalovbruddene utgjør 12 prosent av det totale antall anmeldte lovbrudd. Antall registrerte narkotikalovbrudd gjenspeiler i stor grad politi og tollvesen sin prioritering og ressurstilgang, men hendelsesstyrte oppdrag knyttet til rusadferd, klagesteder og narkotikaomsetning vil også påvirke tallene. Det totale omfanget av narkotikalovbrudd er vanskelig å beregne fordi avdekkingsgraden anses å være lav og anmeldelsesstatistikken sjelden er et resultat av anmeldelse fra en fornærmet. Tabellen under gir en oversikt over antall anmeldelser og utviklingen i narkotikalovbruddene.

Fra 2012 til 2013 var det en økning antall anmeldte narkotikalovbrudd. Fra 2013 til 2014 gikk antall anmeldelser noe ned, mens denne tendensen er ytterligere forsterket i 2015 og 2016. Totalt ble det i 2016 anmeldt 39 728 narkotikalovbrudd. Dette er en nedgang på 11,1 prosent fra året før. Til tross for en generell nedgang i antall registrerte narkotikalovbrudd fra 2015 til 2016, har antallet beslag hva gjelder hasj holdt seg stabilt. I 2016 ble det beslaglagt totalt 3,1 tonn hasj, det største totalbeslag i noe enkelt år noen sinne. Antall beslag av kokain har holdt seg på samme nivå som i 2015. Imidlertid har den beslaglagte mengden økt med omtrent 20 prosent, og stoffet har høyere styrkegrad. Amfetamin og metamfetamin har nedgang i både antall beslag og totalmengde sammenliknet med 2015, men mengden beslag er i et 10-årsperspektiv relativt stort, og større enn årene 2008 – 2012 og 2014. Antallet beslag av MDMA (ecstasy) og LSD har fra henholdsvis 2010 og 2012 økt betraktelig. Totalmengden beslaglagt heroin i 2016 utgjør 12,7 kilo, og er det laveste totalkvantum beslaglagt siden 2008.⁷

Narkotikaovertredsene utgjør den største lovbruddskategorien med 93 prosent av alle sakene. Antall anmeldte dopinglovbrudd har økt med 20 prosent fra 2015 til 2016, og utgjør 4,5 prosent av det totale antall anmeldte narkotikalovbrudd. En nærmere oversikt er gitt i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Narkotikalovbrudd fordelt på undergrupper, 2012–16

	2012	2013	2014	2015	2016	Prosent endring 2015–16	Prosent endring 2012–16
Narkotikaovertredsene	43 785	47 246	45 287	42 061	36 852	-12,4 %	-15,8 %
Grov narkotikaovertredsene	1 302	1 197	1 250	1 135	1 068	-5,9 %	-18,0 %
Doping	818	948	1 505	1 498	1 798	20,0 %	119,8 %
Annet	31	29	25	14	10	-28,6 %	-67,7 %
Totalsum	45 936	49 420	48 067	44 708	39 728	-11,1 %	-13,5 %

Kilde: JUS068

Kripos har beskrevet at narkotikamarkedet har forandret seg mye i løpet av de siste fem årene. Stadig dukker det opp nye varianter av psykoaktive stoffer, både stoffer som er regulert gjennom narkotikalistene og stoffer som faller utenfor regelverket. I tråd med utviklingen ellers i samfunnet er det en økende trend at folk kjøper og selger narkotika over internett. Kriminelle utnytter mulighetene som ligger i internett og applikasjoner, både for å

⁷ Narkotika- og dopingstatistikk 2016, KRIPOS

nå det eksisterende markedet og nye grupper. I tillegg benytter de teknologien knyttet til det mørke nettet for å bevare sin anonymitet og utføre den kriminelle virksomheten uforstyrret.⁸

Narkotikaovertrædelser

Narkotikaovertrædelser utgjør den store gruppen av narkotikalovbruddene. Utviklingen i anmeldelsene for de mindre grove sakene er avgjørende for trenden de siste fem årene. Det har vært en nedgang i antall anmeldelser både knyttet til bruk og besittelse av narkotika, og størst er nedgangen i antall anmeldte saker som omhandler bruk. Fra 2015 til 2016 er denne nedgangen på 12,4 prosent, mens nedgangen i perioden fra 2012 til 2016 er på 15,8 prosent. Dette er en ønsket utvikling, da man i større grad ønsker at grove narkotikaforbrytelser skal prioriteres.

Avdekking av unge narkotikabrukere er en viktig oppgave for politiet, med tanke på å endre en bekymringsfull utvikling og hindre en videre kriminell løpebane. I denne sammenhengen har politiet i større grad tatt i bruk alternative straffereaksjoner som påtaleunntakelser, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff, hvor oppfølgingen skreddersys i samarbeid med andre offentlige etater.

For de etablerte rusmisbrukerne har det blitt større fokus på helsehjelp framfor straff. Forsøk med narkotikaprogram med domstolskontroll har vært utprøvd flere steder i landet med gode resultater og etableres som et fast tiltak fra 2017.

Narkotikalovbrudd skjer ofte i sammenheng med andre lovbrudd eller av personer som også begår annen kriminalitet. Som et eksempel var 32 prosent av alle som ble mistenkt eller siktet for narkotikalovbrudd i juni 2016 også mistenkt eller siktet for andre typer lovbrudd. Tilsvarende tall for månedene februar og november var henholdsvis 28 og 29 prosent. Dette viser at det ofte er sammenheng mellom narkotikalovbrudd og andre typer kriminalitet.

Antall grove narkotikaovertrædelser har variert noe de siste fem årene, men viser en nedgang på 18 prosent for hele perioden. Det har vært en nedgang på 5,9 prosent fra 2015 til 2016. Arbeidet med store, komplekse narkotikanettverk er ressurskrevende, og flere politidistrikt har sett seg nødt til å prioritere denne innsatsen opp i mot andre alvorlige kriminalitetsutfordringer. Tall fra STRASAK viser at de fleste tilfellene av grove narkotikalovbrudd kan knyttes til aktører fra Albania, Polen og Litauen, i tillegg til Norge.⁹

Doping

Kjøp, bruk og besittelse av doping ble forbudt fra 1. juli 2013. I årene i forkant av lovendringen var kun tilvirkning, innførsel, utførsel, oppbevaring, sending eller overdragelse straffbart. Politiet jobber både med forebygging og avdekking av dopinglovbrudd. Fokuset på avdekking av doping har økt etter at man har iverksatt kompetanseheving om fenomenet i politi og påtalemyndighet. I tillegg har man fått større fokus på å se doping i sammenheng med annen type kriminalitet som vold og overgrepssaker.

Fokus på kropp og treningskultur er sterkt tilstede i dagens samfunn. I mange sammenhenger blir utseende koblet mot vellykkethet og popularitet. For enkelte kan bruk

⁸ Kripos 2015 "Trendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge"

⁹ Kripos 2015 "Trendrapport 2016. Organisert og annen alvorlig kriminalitet i Norge"

av dopingmidler være en fristende snarvei mot å nå slike mål. Dopingbruk, herunder forebygging og avdekking av dette har fått større fokus i den organiserte idretten og i treningssenter bransjen. Også i lokalt kriminalitetsforebyggende arbeid har antidoping blitt satt på dagsorden i samarbeid mellom politi, kommune og næringsliv.

Flere steder i landet har man gjennomført planlagte innsatser mot bruker- og omsetningsmiljøer på doping i løpet av 2016. Disse har avdekket en bekymringsfull dopingkultur i enkelte miljøer, men også avdekket godt organiserte nettverk som både importerer, tilvirker og distribuerer dopingmidler i Norge.

Antall anmeldte dopinglovbrudd var stabilt i 2014 og 2015, men har økt med 20 prosent fra 2015 til 2016. I 2016 var det totalt 1 798 anmeldte dopinglovbrudd. Bruk og besittelse av dopingmidler utgjør omlag halvparten av disse sakene.

3.3. Voldslovbrudd

I den nye straffeloven er kapitlet om voldslovbrudd endret. Felles for bestemmelsene i kapitlet er at de er ment å verne om individets fysiske integritet mot alvorlige krenkelser. Innholdsmessig er det få endringer, men det er gjort store endringer med tanke på terminologi og systematikk¹⁰. Det som tidligere ble omtalt som legemsfornærmelse er erstattet med kroppskrenkelse, og legemsbeskadigelse er erstattet med kroppsskade. Videre er staffealternativene betydelig forenklet og redusert i den nye loven. Voldslovbruddene inneholder flere lovbruddsgrupper hvor anmeldelsestilbøyeligheten vil være varierende. Eksempelvis er mishandling i nære relasjoner et område hvor det er grunn til å tro at mørketallene kan være høye.

Tabell 3.3 Voldslovbrudd fordelt på undergrupper, 2012–16

	2012	2013	2014	2015	2016	Prosent endring 2015–16	Prosent endring 2012–16
Grov menneskehandel	8	7	53	7	4	-42,9 %	-50,0 %
Krenkelse og skade mot kropp og liv	14 968	14 637	13 984	14 228	14 715	3,4 %	-1,7 %
Menneskehandel	40	63	52	55	42	-23,6 %	5,0 %
Mishandling i nære relasjoner	2 558	2 829	3 076	3 337	3 450	3,4 %	34,9 %
Trusler*	7 389	7 339	7 006	7 561	8 570	13,3 %	16,0 %
Annet**	2 629	2 489	2 498	3 200	4 921	53,8 %	87,2 %
Totalsum	27 592	27 364	26 669	28 388	31 702	11,7 %	14,9 %

Kilde: JUS068

* I tillegg til trusler under voldslovbrudd er det trusler som er registrert under annen i gammelt kodeverk. Dette omtales nærmere i under Trusler i dette kapittel.

**Økningen i antallet voldsanmeldelser og særskilt i kategorien annet, skyldes først og fremst innføringen av ny straffelov og endringer i tilordningen av eller nyopprettede statistikkgrupper/-koder.

¹⁰ www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/sec1

Voldslovbrudd generelt

Antall anmeldelser for voldslovbrudd økte med 11,7 prosent fra 2015 til 2016 - en økning på 3 314 anmeldelser. Hovedårsaken til økningen er endringer som følger av den nye straffeloven. Trusler, forulemping og hindring av offentlige tjenestemenn og andre særskilte yrkesgrupper var etter gammel straffelov tilordnet kriminalitetskategorien "annen". Etter ny straffelov er disse straffebedene tilordnet voldslovbruddene. Antall anmeldelser innenfor de aktuelle lovbruddskategoriene utgjorde i 2016 2 043 anmeldelser, slik at den reelle økningen i antall anmeldelser for voldslovbrudd var 1 271.

Drap

Det er registrert 25 drapssaker (forsettlig og overlagt drap) i Norge i 2016. Det var 27 ofre og 31 gjerningspersoner. To av drapene i 2016 har to ofre, med én gjerningsperson.

Sju av ofrene var partner eller ekspartner til gjerningspersonen. I ytterligere seks saker var det annen familiær tilknytning mellom offer og gjerningsperson. Ni av ti gjerningspersoner var menn, mens 59 prosent av ofrene var menn.

72 prosent av drapene ble begått i privat hjem, og kniv er benyttet som våpen i over halvparten av sakene.

For nærmere detaljer vises det til den nasjonale drapsstatistikken utarbeidet av Kripos.¹¹

Mishandling i nære relasjoner

Mishandling i nære relasjoner omfatter mishandling med og uten kroppskrenkelse. Antallet anmeldelsene for mishandling i nære relasjoner har vært jevnt stigende fra 2012 til 2015. Fra 2015 til 2016 var økningen på 3,4 prosent, noe som er litt mindre enn de foregående år. Hoveddelen av anmeldelsene omfatter mishandling med kroppskrenkelse (mishandling med kroppskrenkelse(r) og kroppsskade(r)). I 2016 utgjorde disse 88 prosent av anmeldelsene innen lovbruddsgruppen mishandling i nære relasjoner (3 057 av 3 450). Antallet anmeldelser for mishandling uten kroppskrenkelse steg fra 108 anmeldelser i 2012 til 576 anmeldelser i 2015, for så å synke til 393 anmeldelser i 2016. Det er ikke noen enkeltstående forklaring på endringen.

Økningen, som formentlig er avdekking av mørketall og ikke en reel økning, skyldes trolig blant annet økt oppmerksomhet mot lovbruddene og er en ønsket utvikling. Eksempelvis har Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og Kripos kampanjer som kan ha motivert flere til å anmelde mishandling i nære relasjoner. NKVTS har laget nettportalen *dinutvei.no*, som er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep¹². Kripos har utarbeidet informasjonskampanjen "*Hvor lite skal du finne deg i*", hvor målsettingen er å gi økt kunnskap om vold i nære relasjoner og hva politiet kan bistå med, samt trygge flere voldsutsatte til å søke hjelp og komme ut av den voldelige situasjonen¹³. Den økte oppmerksomheten som disse alvorlige lovbruddene har fått de siste årene kan således ha bidratt til at flere ønsker å anmelde mishandlingen.

¹¹ Kripos – Drapsoversikt 2016

¹² <https://dinutvei.no/om-portalen>

¹³ <http://www.hvorlite.no/>

Politiet har de senere årene hatt et fokus på familievoldsanalyse og har tatt i bruk verktøy i dette arbeidet. Et eksempel er risikovurderingsverktøyet SARA: SV (Spousal Assault Risk Assessment Guide: Short Version). SARA skal brukes i saker med partnervold i et forebyggende perspektiv, og har som formål blant annet å lettere kunne identifisere de alvorligste sakene. De ulike verktøyene kan bidra til at trussel- og voldsutsatte føler seg tryggere på at de blir ivaretatt, noe som kan stimulere til at flere anmelder. På en annen side kan den nære relasjonen mellom fornærmede og voldsutøver gjøre at fornærmede ikke ønsker å anmelde¹⁴ straffbare forhold.

Krenkelse og skade mot kropp og liv

Lovbruddsgruppen krenkelse og skade mot kropp og liv tilsvarer i stor grad kategorien forbrytelser mot liv, legeme og helbred etter den gamle straffeloven og omfatter en rekke ulike straffbare forhold. Oslo politidistrikt erfarer at majoriteten av anmeldelsene dreier seg om mindre alvorlige kroppskrenkelser og kroppsskader, ofte i tilknytning til fest og uteliv¹⁵. Antall anmeldelser har vært på omtrent samme nivå fra 2012 til 2016, med en liten nedgang i 2014 og en liten oppgang i 2016. Det var en økning fra 2015 til 2016 på 3,4 prosent (14 228 til 14 715 anmeldelser). Økningen det siste året skyldes først og fremst en økning i antall anmeldelser for de minst alvorlige forholdene, legemsfornærmelse (gammel straffelov) og kroppskrenkelse (ny straffelov). Disse lovbruddene økte med 4,9 prosent og utgjorde i 2016 81 prosent av anmeldelsene innenfor krenkelse og skade mot kropp og liv.

Trusler

I likhet med lovbruddsgruppen krenkelse og skade mot kropp og liv omfatter også lovbruddsgruppen trusler en rekke ulike straffbare forhold, blant annet trusler mot polititjenestemenn/-kvinner og andre særskilt utsatte yrkesgrupper, samt trusler med våpen og farlige redskaper.

Antallet anmeldelser for trusler var forholdsvis stabilt fra 2012 til 2015. Fra 2015 til 2016 økte antallet anmeldelser med 3,6 prosent, en økning på 298 anmeldelser. Trusler, forulemping og hindring av offentlige tjenestemenn og andre særskilte yrkesgrupper er nå tilordnet voldslovbruddene, mens de før innføringen av ny straffelov var tilordnet kriminalitetstypen "annen". Trusler med skytevåpen og kniv eller andre liknende redskaper, grove inkludert, utgjorde 13 prosent (1 093 av 8 570) av samtlige anmeldte trusler i 2016.

I ny straffelov er det under trusler blitt opprettet 3 nye koder, trusler mot politi, trusler mot særskilt utsatte yrkesgrupper - helsepersonell og trusler mot annen offentlig tjenestemann. I 2016 var antall anmeldelser mot politi 625, mot helsepersonell 123 og mot annen offentlig tjenestemann 556.

Menneskehandel

Fra 2013 til 2016 har det vært en nedgang i antall anmeldelser for menneskehandel. Antall anmeldelser for menneskehandel sank fra 55 til 42 fra 2015 til 2016 og for grov menneskehandel fra 7 til 4 i det samme tidsrommet. Majoriteten av anmeldelsene dreier seg om utnyttelse til prostitusjon eller andre seksuelle formål.

Politiet har fått mer kunnskap om menneskehandel og større erkjennelse av at menneskehandel foregår i Norge, men anmeldelsestallene er av forskjellige grunner fortsatt lave. Anmeldelsestallene for menneskehandel speiler i stor grad politiets innsats på

¹⁴ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016–2017"

¹⁵ Oslo politidistrikt (2015) "Trender i kriminaliteten 2016–2017"

området. Svært mange som blir offer for menneskehandel tør ikke, kan ikke eller ønsker ikke å anmelde utnyttelsen¹⁶. En grunn til det lave antall anmeldelser kan også være at saker som etterforskes som menneskehandel ved prostitusjon eller seksuell ytelse bevismessig kan henføres under andre straffebestemmelser (formidling av prostitusjon) på grunn av utfordringer med å avdekke utnyttelsesaspektet.

3.4. Seksuallovbrudd

Kapittelet om seksuallovbrudd er modernisert i ny straffelov. En vesentlig endring fra gammel til ny lov er at seksuell omgang¹⁷ med barn under 14 år nå anses som voldtekt. Dette er gjort for å styrke barns beskyttelse mot overgrep og for å signalisere alvoret i seksuelle overgrep mot barn¹⁸. Det er en understrekning av at barn under den seksuelle lavalder ikke kan samtykke i seksuell omgang.

Seksuallovbrudd kan både bestå av fysiske overgrep og overgrep som ikke involverer fysisk kontakt. Eksempler på fysiske overgrep er seksuell omgang, handling¹⁹ og atferd²⁰ med/overfor barn. Ikke-fysiske overgrep kan for eksempel være når barn forledes, gjennom kommunikasjon på Internett, til å begå seksuelle handlinger med seg selv, at dette dokumenteres på bilde og film, og at materialet deretter deles med andre.

Tabell 3.4 Seksuallovbrudd fordelt på undergrupper, 2012–16

	2012	2013	2014	2015	2016	Prosent endring 2015–16	Prosent endring 2012–16
Kjøp av seksuelle tjenester	380	358	210	336	207	-38,4 %	-45,5 %
Seksuell omgang med barn 14-16 år og seksuell handling med barn under u/16 år	737	693	809	1 102	1 844	67,3 %	150,2 %
Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	530	457	502	611	668	9,3 %	26,0 %
Voldtekt	1 221	1 233	1 217	1 364	1 663	21,9 %	36,2 %
Annet	1 857	2 079	2 041	2 291	2 684	17,2 %	44,5 %
Totalsum	4 725	4 820	4 779	5 704	7 066	23,9 %	49,5 %

Kilde: JUS068

Seksuallovbrudd generelt

Antall anmeldelser for seksuallovbrudd har økt med 23,9 prosent fra 2015 til 2016, fra 5 704 til 7 066 anmeldelser. Alle lovbruddsgruppene under seksuallovbrudd unntatt kjøp av seksuelle tjenester har økt, men økningen ligger i hovedsak på lovbruddsgruppen seksuell omgang med barn 14 – 16 år og seksuell handling med barn u/16 år der økningen er på 67,3 prosent, fra 1 102 anmeldelser til 1 844 anmeldelser. Flere politidistrikter har hatt saker der man har identifisert mange fornærmede. Det er grunn til å tro at økningen skyldes økt avdekking av mørketall, men også en reel økning.

Den reelle økningen tilskrives i hovedsak at gjerningsmenn når mange ofre gjennom Internett, noe som gir seg utslag i at det ofte er mange fornærmede i hver sak. Mange gjerningsmenn utnytter den opplevde anonymiteten som Internett gir, de kjenner arenaene

¹⁶ KOM (2016) "Rapport fra Koordineringsenheten for Ofre for Menneskehandel 2015"

¹⁷ Seksuell omgang kan være samleie, masturbasjon, suging og slikking, og penetrering med fingre eller gjenstander.

¹⁸ www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/sec1

¹⁹ Seksuell handling kan være beføling eller en hånd på kjønnsorganet.

²⁰ Seksuell atferd kan være blotting.

der de fornærmede ferdes og kommunikasjonsformen, og de flytter grenser som de ikke ville gjort i den analoge verden. De fornærmede ser ikke konsekvensene av deres adferd på Internett og lar seg gjennom dette utnytte²¹.

Fokuset på seksuelle overgrep mot barn har økt de senere år, noe som kan ha bidratt til at flere forhold anmeldes. Politiet har etterforsket flere store saker som har fått fokus i media og fornærmede kan se at det nytter å anmelde. Kampanjen *Ikke alle hemmeligheter skal holdes*, som Kripos utarbeidet i forbindelse med lanseringen av rapporten *Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*, nådde ut til nærmere 300 000 gutter og jenter under 17 år gjennom publiserings på Facebook og Instagram, og flere har tatt kontakt i etterkant og fortalt om overgrep de har vært utsatt for. Flere aktører som skole, helsemyndigheter, barnevern og politi har blitt bedre til å avdekke forhold, et større fokus på og kunnskap om avvergerplikten kan også ha betydning.

Det er høye mørketall innenfor seksuallovbrudd. Mange av ofrene anmelder ikke fordi de føler skam og skyld eller fordi de ikke vet at de over Internett har kommunisert med en annen enn den de trodde.

Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år

Lovbruddsgruppen seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år omfatter flere straffbare forhold etter gammel og ny lov straffelov. Lovbruddsgruppen seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år omfatter etter innføring av ny straffelov også det som omtales som kvalifisert seksuell handling, typisk berøring av kjønnsorgan. Lovbruddet kan begås direkte overfor barnet av en annen person, eller barnet kan overtales til å begå slike handlinger med seg selv. Anmeldelsene for seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år økte med 9 prosent fra 2015 til 2016. Det er de internett- relaterte sakene som er årsaken til økningen, jf. nærmere omtale under *seksuallovbrudd generelt*.

Seksuell omgang med barn 14-16 år og seksuell handling med barn under 16 år

Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år blir ikke definert som voldtekt²². I likhet med lovbruddsgruppen seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år, omfatter lovbruddsgruppen seksuelle omgang mot barn over 14 år flere straffbare forhold etter gammel og ny straffelov. Inkludert her er statistikkgruppen seksuell handling med barn under 16 år. Det er denne lovbruddsgruppen under seksuallovbrudd som har økt mest. Fra 2015 til 2016 økte antallet anmeldelser med hele 67 %. Flere politidistriktene har i enkeltsaker innenfor internett- relaterte seksuelle overgrep identifisert +/- 100 fornærmede som er bosatt i hele Norge eller utenfor landets grenser, noe som igjen gjør vanskelig å peke på statistikk i enkelt distrikter.

Voldtekt

Voldtekt utgjorde 23,5 prosent av samtlige seksuallovbrudd i 2016, og det var en økning i anmeldte voldtekter fra 2015 til 2016 på 21,9 prosent. Voldtektstallene inkluderer de gamle og nye straffebestemmelsene. Inkludert her er imidlertid ikke de nye kodene som gjelder voldtekt av barn under 14 år (voldtekt av barn under 14 år, voldtekt samleie barn under 14 år og forsøk voldtekt barn under 14 år) som er omhandlet under avsnittet Seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år.

²¹ Kripos (2016) "Seksuelle overgrep mot barn under 14 år"

²² www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/

Årsaken(e) til økningen i voldtektsanmeldelsene er ukjent, men ifølge Kripas kan en mulig forklaring være økningen i nettrelaterte voldtekter²³. Nettrelaterte voldtekter kan skje direkte via internett eller etter at kontakt er etablert gjennom internett. Kripas beskriver også en økning i såkalte sårbarhetsvoldtekter. Sårbarhetsvoldtekter kjennetegnes ved at den fornærmede ofte lever et liv uten stort nettverk og kjennskap til egne rettigheter²⁴. I Kripas rapport om voldtektssituasjonen i 2015 fremkommer det at et overveiende flertall av alle anmeldte voldtekter skjer i forbindelse med fest. Det vil være positivt om økningen skyldes at flere voldtektsutsatte velger å anmelde krenkelsen.

Kjøp av seksuelle tjenester

Det er kun små språklige endringer i lovbestemmelsen som omhandler kjøp av seksuelle tjenester i forbindelse med innføring av ny straffelov. Antall anmeldelser har variert fra 2012 til 2016. I 2012, 2013 og 2015 var antallet anmeldelser mellom 300 og 400, mens tallene var nede i litt over 200 i 2014 og 2016. Verken kjøper eller tilbyder av seksuelle tjenester har interesse av å anmelde forholdet. Anmeldelsestallene gir derfor ikke et godt bilde av det reelle omfanget, men gjenspeiler i større grad politiets innsats overfor prostitusjonsmarkedene.

3.5. Andre lovbrudd

Menneskesmugling er tilordnet kriminalitetskategorien "annen". I denne kategorien inngår også blant annet brudd på taushetsplikt for enkelte yrkesgrupper, diskriminering, hatefulle ytringer, uriktig forklaring, dokumentfalsk, krenkelse av privatlivets fred og ordensforstyrrelser. Vi har valgt å redegjøre nærmere for anmeldelsene om menneskesmugling fordi det kan grense opp mot menneskehandel og fordi det er en kriminalitetstype som har fått økt aktualitet.

Tabell 3.5 Andre lovbrudd fordelt på undergrupper, 2012–16

	2012	2013	2014	2015	2016	Prosent endring 2015-16	Prosent endring 2012-16
Annet	46 652	48 787	49 057	47 414	40 039	-15,6 %	-14,2 %
Menneskesmugling	49	47	47	103	49	-52,4 %	0,0 %
Totalsum	46 701	48 834	49 104	47 517	40 088	-15,6 %	-14,2 %

Kilde: JUS068

Andre lovbrudd generelt

Antall anmeldelser har vært omtrent på samme nivå for årene 2012-2015. Fra 2015 til 2016 har det vært en markant nedgang. Dette kan skyldes endringene i ny straffelov, hvor statistikkgrupper som tidligere var kategorisert under andre lovbrudd nå er tilordnet andre kriminalitetstyper. Trusler, forulemping og hindring av offentlige tjenestemenn og andre særskilte yrkesgrupper er eksempler på statistikkoder som etter gammel straffelov var tilordnet kriminalitetskategorien "annen" og som i ny straffelov er flyttet til voldslovbrudd.

Menneskesmugling

Antall anmeldelser for menneskesmugling har vært stabilt fra 2012 til 2016, med unntak for 2015 hvor det var en dobling av antall anmeldelser. Årsaken til det ekstraordinære antall anmeldelser i 2015 antas å skyldes asyl- og migrasjonssituasjonen i Europa og Norge i 2015.

²³ Kripas (2016) "Voldtektssituasjonen i Norge i 2015"

²⁴ Ibid

Mørketallsproblematikk gjør det vanskelig å vurdere hvor reelle tallene generelt innenfor denne lovbruddsgruppen er. Det er ingen klar grenseoppgang mellom menneskesmugling og menneskehandel, og mange saker som har startet som mistanke om menneskesmugling kan ende opp som menneskehandelssak

4. Politiets straffesaksbehandling

Etterforskning av straffesaker er en lovstyrt prosess som utføres av politiet, men ledes av påtalemyndigheten.

Enhver kan innlevere anmeldelse til politiet vedørende antatt straffbart forhold. I tillegg oppretter politiet selv anmeldelser i straffbare forhold det kommer over. Hvorvidt saken skal etterforskes avgjøres av påtalemyndigheten i politiet (politijurist) basert på straffeprosess- og straffelovenes vilkår og rundskriv fra riksadvokaten. Typiske eksempler på anmeldelser som vil bli påtaleavgjort med henleggelse uten etterforskning, er anmeldelser som er åpenbart grunnløse eller hvor allmenne hensyn tilsier at saken ikke skal etterforskes.

Ferdig etterforskede straffesaker avgjøres ved at påtalemyndigheten fatter et påtalevedtak. Dersom etterforskningen har avklart hvem som har begått et straffbart forhold og påtalemyndigheten ut fra bevisene er overbevist om at gjerningspersonen er skyldig, vil det reageres i saken. I motsatt fall vil saken henlegges.

Det finnes en rekke reaksjonsformer. Noen av disse kan påtalemyndigheten selv beslutte, slik som oversendelse til Konfliktråd, påtaleunntatelse og forelegg. I andre tilfeller fremmer påtalemyndigheten saken for retten, som beslutter reaksjonsform.

Alle anmeldelser politiet mottar avgjøres endelig med en avgjørelseskode. Avgjørelseskoden angir kortfattet grunnlaget for avgjørelsen.

4.1. Påtaleavgjorte saker

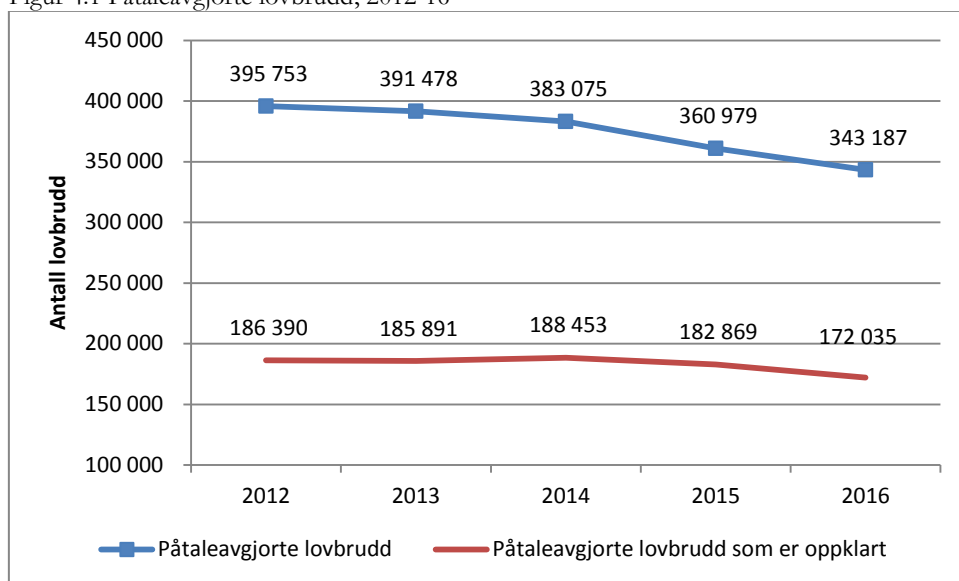
I 2016 avgjorde påtalemyndigheten 343 187 anmeldelser. Det er en nedgang på 4,9 prosent i forhold til 2015. Antall anmeldelser har i samme periode gått ned med 4,3 prosent. Antall påtaleavgjorte anmeldelser har de siste fem årene gått noe ned hvert år, til sammen 13,3 prosent sammenliknet med 2012. En nærmere oversikt over utviklingen i påtaleavgjorte lovbrudd er gitt i figur 4.1.

Av de saker påtalemyndigheten avgjorde i 2016 anses 172 035 som oppklart. Antall saker som er oppklart i 2016 er 5,9 prosent lavere enn i 2015, og 7,7 prosent i forhold til 2012.

De saker hvor påtalemyndigheten enten selv beslutter reaksjon eller fremmer saken for retten anses som oppklart. Det samme gjelder saker som henlegges fordi intet straffbart forhold anses begått eller hvor det av andre grunner ikke kan reageres i saken. Eksempler på sistnevnte kategori er de tilfeller hvor gjerningspersonen var under 15 år på gjerningstidspunktet, det er tvil om gjerningspersonens tilregnelighet eller det anmeldte forhold er foreldet.

Det bemerkes kort at politiet og påtalemyndigheten opererer med noen avgjørelseskoder som utvider begrepet oppklart. Det mest praktiske er de tilfeller saken henlegges fordi allmenne hensyn tilsier at saken ikke skal etterforskes og påtales.

Figur 4.1 Påtaleavgjorte lovbrudd, 2012-16

Kilde: JUS319

Antall påtaleavgjorte saker per kriminalitetstype er knyttet opp mot antall anmeldelser innenfor hver kategori. Som vist i tabell 4.1 er vinningslovbrudd og trafikklovbrudd de kriminalitetstypene med flest påtaleavgjorte lovbrudd. Disse er også de kriminalitetstypene med flest anmeldte lovbrudd. Det påpekes at de påtaleavgjorte sakene ikke nødvendigvis er de samme som anmeldelsene som har kommet i 2016.

Tabell 4.1 Påtaleavgjorte lovbrudd fordelt på kriminalitetstype 2016

	2016	Prosent endring 2015-16	Andel av de påtaleavgjorte lovbruddene 2016
Vinning	117 990	-17,1 %	34,4 %
Trafikk	59 142	-0,4 %	17,2 %
Narkotika	42 730	-10,6 %	12,5 %
Annen	40 696	-15,9 %	11,9 %
Vold	30 661	11,9 %	8,9 %
Økonomi*	25 510	155,6 %	7,4 %
Skadeverk	17 046	-0,9 %	5,0 %
Seksuallovbrudd	6 166	17,2 %	1,8 %
Miljø	2 448	6,6 %	0,7 %
Arbeidsmiljø	798	-5,8 %	0,2 %
Totalt	343 187	-4,9 %	100,0 %

Kilde: JUS319

* Det vises til det som tidligere er beskrevet når det gjelder endring av hovedkategorier etc.

4.2. Oppklaringsprosent

Oppklaringsprosenten er et uttrykk for forholdet mellom saker avgjort med en kode som teller som oppklart og summen av alle avgjorte saker (både oppklarte og ikke-opplarte).

Saker som avgjøres av politijurist uten at etterforskning iverksettes trekkes vanligvis ut av tallgrunnlaget som oppklaringsprosenten beregnes på grunnlag av.

I 2016 ble 53,4 prosent av alle påtaleavgjorte lovbrudd oppklart. Dette er tilnærmet uendret i forhold til 2015 hvor oppklaringsprosenten var på 53,8 prosent, men en økning på 3,6 prosentpoeng i forhold til 2012.

Tabell 4.2 viser oppklaringsprosent fordelt på de ulike kriminalitetstypene.

Tabell 4.2 Oppklaringsprosent etter kriminalitetstype, 2012-16

	2012	2013	2014	2015	2016
Økonomi	73,5 %	74,7 %	72,5 %	62,0 %	31,7 %
Vinning	21,8 %	21,4 %	22,9 %	24,1 %	25,1 %
Vold	56,7 %	55,8 %	55,8 %	56,7 %	56,3 %
Seksuallovbrudd	61,0 %	60,2 %	60,4 %	61,8 %	64,0 %
Narkotika	87,5 %	85,3 %	84,1 %	83,7 %	83,1 %
Skadeverk	21,8 %	20,7 %	20,8 %	20,4 %	21,6 %
Miljø	44,9 %	49,3 %	55,9 %	53,2 %	57,2 %
Arbeidsmiljø	68,2 %	69,2 %	68,1 %	67,6 %	62,2 %
Trafikk	83,9 %	84,7 %	83,0 %	84,4 %	85,1 %
Annen	77,1 %	77,0 %	76,7 %	77,3 %	74,8 %
Alle kriminalitetstyper	49,8 %	50,4 %	52,1 %	53,8 %	53,4 %

Kilde: JUS319

Nedenfor kommenteres oppklaringsprosenten for de ulike kriminalitetstypene:

- Økonomilovbrudd: Oppklaringsprosenten er kraftig redusert i 2016, spesielt i forhold til 2012-14. Reduksjonen kommer i all hovedsak av at bedrageri etter ny straffelov er tilordnet kriminalitetstypen økonomi, men var tilordnet kriminalitetstypen vinning etter gammel straffelov. Bedrageri har betydelig lavere oppklaringsprosent enn de tradisjonelle økonomisakene, og utgjør etter endringen en relativ stor andel av økonomilovbruddene.
- Vinning: Oppklaringsprosenten har økt med 1,0 prosentpoeng det siste året, og 3,3, prosentpoeng de siste fem årene. En av årsakene til økningen de siste årene antas å være, som omtalt i kulepunktet ovenfor, at bedrageri er overført til kriminalitetstypen økonomi etter at ny straffelov trådte i kraft. Siden vinningslovbrudd er en mye større gruppe enn økonomilovbrudd får det ikke like store utslag som for økonomilovbrudd.
- Voldslovbrudd: Oppklaringsprosenten for voldslovbruddene har ligget stabilt på 55-56 prosent de siste fem årene.
- Seksuallovbrudd: Oppklaringsprosenten har økt hvert år siden 2013 og siden 2015 har den økt med 2,3 prosentpoeng.
- Narkotikalovbrudd: Narkotikalovbrudd er den kriminalitetstypen med nest høyest oppklaringsprosent. Imidlertid har oppklaringsprosent blitt noe redusert hvert år i den siste femårsperioden. Det kan være flere grunner til at oppklaringsprosenten

har gått noe ned. I noen saker kan det være vanskelig å knytte beslag av narkotika til en eller flere personer. Narkotikamarkedet har endret seg de siste årene og internett har blitt en viktig kanal for kjøp og salg av narkotika. Nye rusmidler som går under betegnelsen nye psykoaktive stoffer (NPS) er vanskeligere å påvise i kroppsvæsker enn tradisjonell narkotika og man har ikke godt nok utviklede metoder og verktøy for å gjøre dette. Dette kan føre til at saker hvor man mistenker bruk av NPS ikke blir oppklart. Politiet mottar også et antall narkotikasaker som tollvesenet har avdekket i postforsendelser. Selv om disse er adressert til en bestemt person, er dette saker som er utfordrende å bevise og som ofte blir henlagt uten at det gjøres etterforskningsskritt.

- Trafikklovbrudd: Med en oppklaringsprosent på 85,1 er trafikklovbrudd den kriminalitetstypen med høyest oppklaringsprosent, noe den også var i 2015.
- Miljølovbrudd: Oppklaringsprosenten har økt 4,0 prosentpoeng det siste året, og 12,3 prosentpoeng i forhold til 2012. Siden det er forholdsvis få miljølovbrudd vil oppklaringsprosenten variere mer enn for flere av de andre kriminalitetstypene.
- Arbeidsmiljølovbrudd: I likhet med miljølovbrudd er det forholdsvis få arbeidsmiljølovbrudd, og oppklaringsprosenten vil derfor kunne variere mer enn enkelte andre kriminalitetstyper. I 2016 var oppklaringsprosenten på 62,2 prosent, 5,5 prosentpoeng lavere enn i 2015.

4.3. Saksbehandlingstid

Politiets saksbehandlingstid beregnes fra anmeldelsen registreres i politiets saksbehandlingssystem (kalt BL) med en samtidig registrering i det sentrale straffesaksregister (STRASAK), til det foreligger påtaleavgjørelse i saken. Saksbehandlingstiden er en indikator for tempoet i politidistriktene straffesaksbehandling. Her tas det utgangspunkt i saksbehandlingstiden for oppklarte saker, det vil si saker som har fått en positiv påtaleavgjørelse, eller som er avgjort med en henleggelseskode som teller som oppklart.

I 2016 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 94 dager, en reduksjon på 1 dag i forhold til 2015. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike kriminalitetstypene som vist i tabell 4.3.

Tabell 4.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte lovbrudd etter kriminalitetstype, 2012-16

Kriminalitetstype	2012	2013	2014	2015	2016
Økonomi	199	204	202	177	183
Vinning	99	102	108	96	98
Vold	113	119	127	119	111
Seksuallovbrudd	169	166	157	165	159
Narkotika	94	102	110	105	101
Skadeverk	103	110	112	108	100
Miljø	176	140	139	127	112
Arbeidsmiljø	264	307	280	236	253
Trafikk	72	77	84	74	68
Annen	76	75	82	80	85
Alle kriminalitetstyper	92	97	102	95	94

Kilde: JUS319

Nedenfor kommenteres tallene for de ulike kriminalitetstypene:

- Vinningslovbrudd: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har gått opp med to dager i forhold til 2015 og redusert med 1 dag i forhold til 2012.
- Miljølovbrudd: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fortsetter å gå ned, og siden 2012 har den gått ned med 63 dager. Mange av de lovbrudd som omfattes av kategorien Miljølovbrudd er forhold som generelt er relativt enkle å etterforske og hvor det normalt sett reageres med forelegg. Dette tilsier i utgangspunktet en kort saksbehandlingstid.
- Trafikklovbrudd: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2016 var på 68 dager, en nedgang på 6 dager i forhold til 2015.
- Narkotikalovbrudd: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2016 var på 101, en nedgang på 4 dager i forhold til 2015. For denne gruppen har saksbehandlingstiden variert mellom 94 og 110 de siste fem årene.
- Seksuallovbrudd: Reduksjon av saksbehandlingstiden for de alvorligste seksuallovbruddene har vært et prioritert område for politiet i 2016.
- Arbeidsmiljølovbrudd: Gruppen med klart høyest gjennomsnittlig saksbehandlingstid er arbeidsmiljølovbrudd, som har variert fra 236 dager opp til 307 dager. I 2016 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 253 dager. Kategorien Arbeidsmiljø omfatter et nokså vidt spenn av straffbare forhold. De mest alvorlige forholdene gjelder arbeidsulykker som har medført død eller personskafe og vil ofte kreve en omfattende etterforskning.

4.4. Saker med krav til særskilt saksbehandlingstid

Det er fastsatt en særskilt saksbehandlingsfrist på 90 dager for visse voldssaker (grov kroppskrenkelse og ulike typer av kroppsskader), på 42 dager i saker der mistenkte er under 18 år og på 130 dager i voldtektssaker.

Voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist

Det ble i 2016 registrert 3 371 påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, en økning på 64 saker i forhold til 2015. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var for alle forhold og for de som ble oppklart, på henholdsvis 96 og 106 dager. Dette er en økning i forhold til 2015 og ikke innenfor fristen på 90 dager.

Tabell 4.4 Påtaleavgjorte voldssaker med særskilt saksbehandlingsfrist, 2012-16

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall forhold med frist, i alt	4 376	3 952	3 722	3 307	3 371
Saksbehandlingstid, alle forhold	91	89	93	87	96
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	99	100	104	97	106

Kilde: JUS605

Det er vanskelig å peke på konkrete forhold som har gjort at saksbehandlingstiden har gått opp fra 2015. En mulig forklaring kan være at ressursene har blitt dreid mot bekjempelse av mishandling av og seksuelle overgrep mot barn.

Saker med mistenkte under 18 år

Frist for saksbehandling i saker som gjelder personer under 18 år er fastsatt i straffeprosesslovens § 249, 2. ledd. Som hovedregel skal etterforskning gjennomføres og påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle påtaleavgjorte saker i 2016 var på 42 dager, mens den var på 39 dager for oppklarte saker. I tabell 4.5 vises tall for 2012–16.

Tabell 4.5 Påtaleavgjorte forhold hvor mistenkte er under 18 år, 2012–16

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall forhold med frist, i alt	16 521	14 514	13 827	12 370	12 903
Saksbehandlingstid, alle forhold	37	39	40	37	42
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	33	35	36	33	39

Kilde: JUS613

Fristen i straffeprosessloven § 249 annet ledd er ikke absolutt. Riksadvokaten har fremhevet at saker ikke skal henlegges dersom det er utsikt til at fortsatt etterforskning eller påtalemessig behandling etter utløpet av fristen kan lede til oppklaring. Flere av de sakene som har høy saksbehandlingstid gjelder alvorlige forhold som ran, seksuallovbrudd eller straffbare forhold hvor flere gjerningspersoner er involvert. Slike saker vil gjerne være utfordrende å etterforske innenfor fristen på seks uker. Særlig gjelder dette saker hvor gjerningspersonen i starten av etterforskningen er ukjent.

Voldtektssaker

Politidirektoratet har valgt å sette en særskilt frist på 130 dager for behandling av voldtektssaker da dette er alvorlig integritetskrenkende lovbrudd som det kan være svært belastende for fornærmede å vente på blir avgjort.

Det ble i 2016 påtaleavgjort 1 405 saker med særskilt frist. Gjennomsnittlige saksbehandlingstiden var på 178 dager, mens den var 176 dager for oppklarte saker. Politiet har dermed ikke nådd det målet som man selv har fastsatt. Politiet bruker i enkelte saker for lang tid på etterforskning og påtaleavgjørelse. En tettere oppfølging vil derfor være nødvendig.

Tabell 4.6 Påtaleavgjorte voldtektssaker med frist²⁵

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall forhold med frist, i alt	1 305	1 171	1 223	1 286	1 405
Saksbehandlingstid, alle forhold	197	195	188	189	178
Saksbehandlingstid, oppklarte forhold	181	181	168	172	176

Kilde: JUS309

²⁵ Kodene som inngår her er angitt i vedlegg under gruppen voldtekt. Det er ytterligere en kode som inngår i beregningsgrunnlaget i PSV (Politiets styringsverktøy), men som det ikke er hensiktsmessig å la inngå i statistikkgrunnlaget.

4.5. Tilrettelagte avhør

Tilrettelagte avhør gjennomføres som ledd i politiets etterforskning og barnehuset har som oppgave å tilrettelegge for at den som avhøres gis mulighet til å forklare seg på best mulig måte, blant annet ved å gi barne-/helsefaglige innspill. Barnehuset må derfor samhandle tett med påtalemyndigheten i politiet, som er leder av etterforskningen, og må påse at barnehusets øvrige oppgaver avveies mot etterforsknings- og påtalemessige hensyn.

Avhør av barn, unge og andre særlig sårbare skal som hovedregel tas på barnehus. Barnehuset skal koordinere arbeidet før, under og etter avhør, og bidra til at barn, unge og andre særlig sårbare blir godt ivaretatt. Koordineringen må skje i overensstemmelse med avhørsleder.

I særlige tilfeller kan det også tas politiavhør ved barnehuset dersom særlig sårbare fornærmede og vitner vurderes å ha nytte av eller behov for barnehusets øvrige tilbud, og påtalemyndigheten og barnehuset i fellesskap finner at dette best vil ivareta politi-, påtale- og helsefaglige hensyn.

Fristene for å gjennomføre tilrettelagte avhør er differensiert og skal gjennomføres henholdsvis innen en, to eller tre uker, jf. straffeprosessloven § 239 e.

I 2016 ble det gjennomført ca. 5 500 førstegangsavhør og i underkant av 400 supplerende avhør. Politidirektoratet publiserer hver måned et statistikknotat på antall avhør gjennomført hver måned.

4.6. Saker under arbeid og restanser

Saker under arbeid

Statistikken over saker under arbeid viser antall uavgjorte anmeldelser i politidistriktene. Frem til påtaleavgjørelse har politiet i utgangspunktet selv kontroll over saksbehandlingen. Perioden fram til saken avgjøres av en påtalejurist er derfor mest påvirket av politiets egen saksbehandlingskapasitet og prioriteringer.

Så fremt saken ikke henlegges av en påtalejurist, vil ikke en påtaleavgjørelse medføre en endelig avslutning av saken. I saker hvor det foreligger et positivt påtalevedtak avsluttes saken endelig først når det foreligger en rettskraftig avgjørelse. Eksempelvis vil den som blir ilagt et forelegg måtte vedta dette og returnere forelegget til politiet før saken er rettskraftig avgjort. For saker som skal behandles i Konfliktrådet, vil megling eller ungdomsoppfølging måtte gjennomføres. Eller saker må berammes for domstolene og avvente en rettskraftig dom derfra. De mer alvorlige sakene oversendes til høyere påtalemyndighet for behandling og eventuell irettesettelse. Som man ser, vil tidspunktet for når saken endelig er avgjort varierer ut fra reaksjonsform og kapasitet i øvrige deler av straffesakskjeden. Ved anke til høyere rettsinstans vil saksbehandlingstiden etter påtaleavgjørelse kunne bli forholdsvis lang.

Ved utgangen av 2016 hadde politidistriktene 151 178 saker som ikke var avgjort. Dette er det laveste antall saker i femårsperioden. Av disse var 68 372 ikke påtaleavgjort. Dette er det laveste antall saker i femårsperioden. Totalt antall saker viser en nedgang på 7 prosent i forhold til 2015, og 9 prosent i forhold til 2012. En nærmere oversikt er gitt i tabell 4.7.

Tabell 4.7 Saker under arbeid, 2012–16

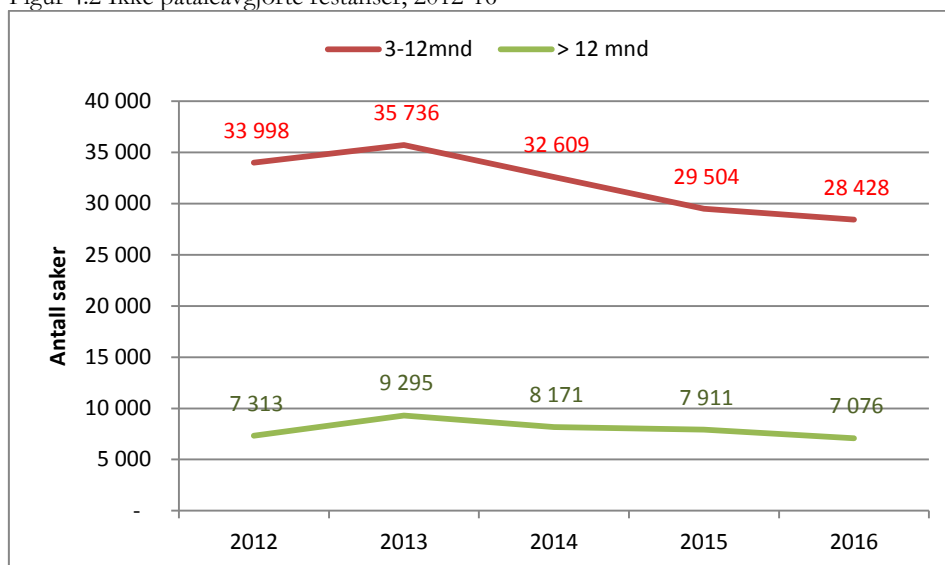
	2012	2013	2014	2015	2016
Ikke påtaleavgjort	82 243	85 381	79 123	73 244	68 372
0-3 mnd	40 932	40 350	38 343	35 829	32 868
3-12mnd	33 998	35 736	32 609	29 504	28 428
> 12 mnd	7 313	9 295	8 171	7 911	7 076
Påtaleavgjort, ikke rettskraftig	83 849	84 511	86 309	88 583	82 806
0-3 mnd	14 198	13 012	12 910	13 248	12 095
3-12mnd	35 462	34 709	35 030	34 651	33 150
> 12 mnd	34 189	36 790	38 369	40 684	37 561
TOTALT	166 092	169 892	165 432	161 827	151 178

Kilde: JUS089

Restanser – ikke påtaleavgjorte saker

Ved utgangen av 2016 hadde politiet 35 504 saker som ikke var påtaleavgjort og som var eldre enn 3 måneder. Som figur 4.2 viser har det vært en nedgang både av saker som er fra 3-12 måned gamle og saker som er eldre enn 12 måneder. I forhold til 2015 har det vært en nedgang på 4 prosent i saker som er mellom 3 og 12 måneder og 11 prosent på saker som er eldre enn 12 måneder. Begge resultatene viser også nedgang i forhold til 2012, på henholdsvis 16 og 3 prosent.

Figur 4.2 Ikke påtaleavgjorte restanser, 2012-16

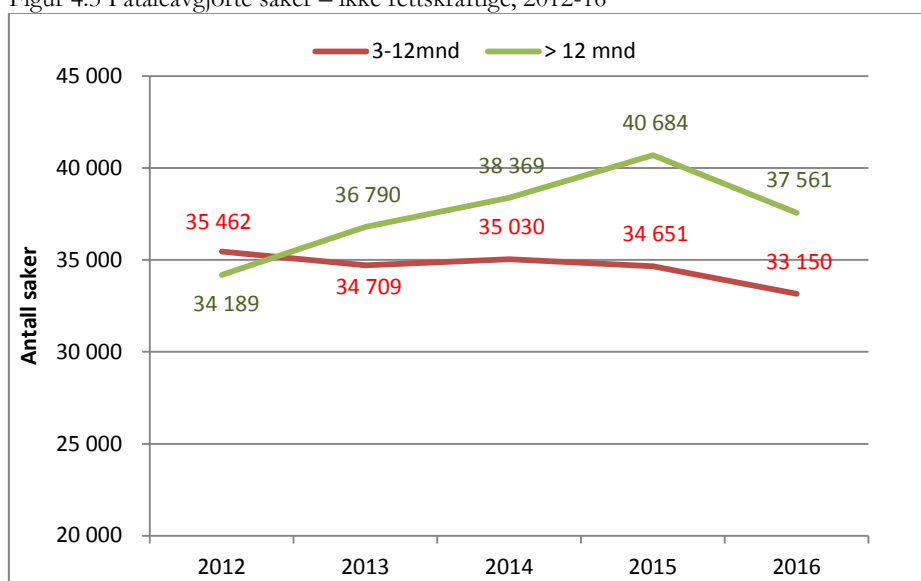
Kilde: JUS089

Restanser – påtaleavgjorte, men ikke rettskraftige saker

For saker som er påtaleavgjorte, men som ikke er rettskraftig, har det i forhold til 2015 vært en nedgang både for saker mellom 3-12 måneder gamle og de over 12 måneder på henholdsvis 4 og 8 prosent.

Det har imidlertid vært en økning i antall saker over 12 måneder i 2016 sett i forhold til 2012 på 10 prosent. For saker mellom 3 og 12 måneder gamle har det vært en nedgang på 7 prosent. Nærmere om utviklingen er gitt i figur 4.3.

Figur 4.3 Påtaleavgjorte saker – ikke rettskraftige, 2012-16

Kilde: JUS089

Nærmere om påtaleavgjorte, ikke rettskraftige saker eldre enn 12 måneder

Omtrent 6 000 av de 37 561 sakene er stilt i bero. Saker stilles i ro når antatt gjerningsperson ikke oppholder seg i Norge. De legges da til side i påvente av at den antatte gjerningspersonen returnerer til Norge. Slike saker kan bli liggende lenge, og i noen tilfeller helt til saken må henlegges på grunn av foreldelse. Sakene er av ulik alvorlighetsgrad. Omtrent 2 600 av dem gjelder ulike former for vinningskriminalitet, økonomisk kriminalitet og skadeverk. Omtrent 1 000 av sakene knytter seg til brudd på vegtrafikkloven og ca. 850 gjelder narkotika- og dopinglovbrudd. 100 saker knytter seg til seksuallovbrudd, hvorav omtrent 50 gjelder voldtekt. 100 saker gjelder mer alvorlige voldslovbrudd.

I omtrent 20 500 av sakene er det utferdiget tiltalebeslutning uten at det foreligger rettskraftige dommer eller at de av andre grunner er rettskraftig avgjort. Mange saker er anket og avventer behandling i rettssystemet.

Omtrent 4 400 av sakene er sendt tingretten for tilståelsesdom. Saker som skal behandles som tilståelsessak i tingretten kan ikke ha en høyere strafferamme enn 10 år. Følgelig kan ikke de alvorligste lovbruddene behandles i en slik forenklet rettergang. Omtrent 3 600 av de aktuelle sakene knytter seg til vinningskriminalitet av ulik karakter, økonomisk kriminalitet, skadeverk, narkotikalovbrudd og brudd på vegtrafikkloven.

5 600 forelegg er utferdiget uten at disse er vedtatt eller på annen måte rettskraftig avgjort. I forhold hvor det reageres med bot er sakene av mindre alvorlig karakter.

Noe over 400 av sakene er sendt til behandling i Konfliktrådet uten at disse er rettskraftig avgjort. Saker som sendes Konfliktrådet er av mindre alvorlig karakter, men ca. 15 av dem knytter seg til mer alvorlige voldslovbrudd.

Omtrent 300 påtaleunntatelser er gitt. Påtaleunntatelser gis i mindre alvorlige forhold. Etter innføringen av ungdomsoppfølging i 2015, kan slik oppfølging bli gitt som del av påtaleunntatelse.

5. Inndragning

Det har i en årrekke vært høyt fokus i politiet på å bruke muligheten til inndragning av lovovertrederens utbytte av straffbare handlinger.

Statistikken teller antall inndragninger av *utbytte* etter gammel straffelov § 34 og ny straffelov § 67, antall inndragninger av *gjenstander* etter gammel straffelov § 35 og ny straffelov § 69 og *utvidet* inndragning etter straffeloven § 34a og ny straffelov § 68. Statistikken dekker ikke bestemmelsen om forebyggende inndragning i straffeloven § 70 (gammel straffelov § 37b) om forebyggende inndragning.

Tabell 5.1 Inndragning av utbytte og gjenstander, 2012-16

	2012	2013	2014	2015	2016
Utbytte	1 061	991	1 919	1 364	1 069
Gjenstand	359	37	51	298	95
Utvidet	5 342	5 558	6 089	6 734	5 975
Sum gjenstander	6 762	6 586	8 059	8 396	7 139
Beløp i mill. kr	108,1	81,5	195,2	323,3*	140,4

Kilde: JUS625

* Beløpstallet for 2015 er hentet ut på nytt i januar 2017. Fjorårets rapport viste 277,7 MNOK.

En nærmere gjennomgang i januar 2017 viste at antall inndragninger etter ny straffelov (i kraft fra 1.10.2015) ikke har kommet med på tidligere rapportert statistikk. En har derfor valgt å bryte ned tallene for å vise hvor mange inndragningssaker som har vært etter ny, og hvor mange som har vært etter gammel straffelov.

Tabell 5.2 Spesifisert inndragning av utbytte og gjenstander, 2012-16

	2012	2013	2014	2015	2016
Utbytte, § 34,	1 061	991	1 919	1 326	586
Utvidet, § 34a	359	37	51	298	79
Gjenstand, § 35	5 342	5 558	6 089	6 327	2 589
Utbytte, § 67				38	483
Utvidet, § 68					16
Gjenstand, § 69				407	3 386
Sum gjenstander	6 762	6 586	8 059	8 396	7 139
Beløp i mill. kr	108,1	81,5	195,2	323,3*	140,4

Kilde: JUS625

* Tallene for 2015 hentet ut på nytt i januar 2017. Fjorårets rapport viste et beløp på 277,7 MNOK.

Samlet inndragningsbeløp i 2016 var 140,4 mill. kroner, hvilket er en betydelig nedgang fra 2015. Studerer man tallene nærmere, fremstår det som klart at store enkeltsaker slår kraftig ut på statistikken. Eksempelvis ble det for Oslo politidistrikt alene avsagt dommer med inndragningskrav på 203 mill. kroner i 2015.

Ser man inndragningstallene over et lengre tidsrom, ligger beløpet relativt stabilt. For årene 2007 – 2015 var gjennomsnittstallene for idømte inndragningskrav i underkant av 170 mill. kroner. Det har de senere år vært økt fokus på viktigheten av inndragning av utbytte fra straffbare handlinger. Man kunne derfor forvente en klar økning i inndratt beløp. Når tallene ikke øker, kan dette ha flere årsaker. Store komplekse saker kan binde opp betydelige ressurser og påvirke muligheten til å etterforske og iredteføre saker hvor inndragning står sentralt.

Det er knyttet noe usikkerhet til inndragningsstatistikken, herunder om den fanger opp korrekt antall krav og beløp fra straffesakssystemene til politiet. En kan i denne forbindelse bemerke at politiet i en rekke saker fremmer erstatningskrav for fornærmede, fremfor å legge ned påstand om inndragning. Konsekvensen for lovovertrederen og fornærmede blir i hovedsak den samme. Statistikken her omfatter ikke rettskraftige erstatningskrav fremmet på vegne av fornærmede. Politidirektoratet vil gjennomgå inndragningsstatistikken og eventuelle feilkilder i 2017.

VEDLEGG

Krim.type	Lovbruddskategori	Statistikkgrupper/-koder
Vinning	Grovt tyveri fra bolig	921 Grovt tyveri fra bolig 2201 GROVT TYVERI FRA VILLA 2202 GROVT TYVERI FRA LEILIGHET
Vinning	Tyveri fra person på offentlig sted	910 Tyveri fra person i kollektiv transport eller stoppested 911 Tyveri fra person i gate, park, annet friområde 912 Tyveri fra person i anlegg / lokaler for idrett, kultur o.l. 913 Tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 914 Tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 915 Tyveri fra person på annet offentlig sted 930 Grovt tyveri fra person på annet offentlig sted 929 Grovt tyveri fra person i annet næringsbygg eller -areal 928 Grovt tyveri fra person i salgslokaler (kafe, butikk o.l.) 927 Grovt tyveri fra person i anlegg/lokaler for idrett, kultur 926 Grovt tyveri fra person i gate, park, annet friområde 925 Grovt tyveri fra person i kollektiv transport / stoppested
Vinning	Ran	2599 RAN/UTPRESSING, DIVERSE 2510 GROVT RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 268) 2509 RAN FRA FORRETNING/KIOSK (\$ 267) 2508 DROSJERAN 2507 RAN AV VERDITRANSPORT (\$ 268,2) 2506 POSTRAN (\$ 268,2) 2505 BANKRAN (\$ 268,2) 2504 RAN FRA BERUSET PERSON 2503 RAN,GROVT (\$ 268) 2502 RAN (\$ 267) 957 Forbund om ran 956 Grovt ran, med død/betydelig skade til følge 955 Grovt ran 954 Ran
Narkotika	Narkotikaovertrødelse	7199 Narkotika, diverse 7103 NARKOTIKA BESITTELSE,BOT 7102 Narkotika, besittelse (\$24) 7101 Narkotika, bruk (\$24) 751 Narkotikaovertrødelse 704 NARKOTIKA (\$ 162,1.LEDD)
Narkotika	Grov narkotikaovertrødelse	755 Uaktsom grov narkotikaovertrødelse 754 Grov narkotikaovertrødelse, særdeles skjerpød 753 Grov narkotikaovertrødelse, betydelig mengde 752 Grov narkotikaovertrødelse 711 NARKOTIKA, UAKTSOM (\$ 162,4.LEDD) 708 NARKOTIKA (\$ 162,3.LEDD) 703 NARKOTIKA (\$ 162,2.LEDD)
Narkotika	Doping	7111 Doping besittelse (\$24a) 7110 Doping bruk (\$24a) 759 Uaktsom grov dopingovertrødelse 758 Grov dopingovertrødelse 757 Dopingovertrødelse 713 DOPINGMIDLER, UAKTSOM (\$ 162B,3.LEDD) 712 DOPINGMIDLER (\$ 162B,2.LEDD) 710 DOPINGMIDLER (\$ 162B,1.LEDD)
Vold	Menneskehandel	1668 Menneskehandel tilrettelegge mv 1661 Menneskehandel, indre organer 1660 Menneskehandel, krigstjeneste 1659 Menneskehandel, tvangsarbeid 1658 Menneskehandel, prostitusjon 1615 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER (\$224) 1613 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID (\$224) 1611 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND (\$224) 1607 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON (\$224)
Vold	Grov menneskehandel	1669 Menneskehandel tilrettelegge mv - grov 1665 Grov menneskehandel, indre organer

		1664 Grov menneskehandel, krigstjeneste 1663 Grov menneskehandel, tvangsarbeid 1662 Grov menneskehandel, prostitusjon 1614 MENNESKEHANDEL - TVANGSARBEID, GROV (\$224) 1612 MENNESKEHANDEL - KRIGSTJ. I FREMMED LAND, GROV (\$224) 1610 MENNESKEHANDEL - MENNESKEORGANER, GROV (\$224) 1608 MENNESKEHANDEL - PROSTITUSJON, GROV (\$224)
Vold	Mishandling i nære relasjoner	1771 Grov mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse 1770 Grov mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1769 Mishandling i nære relasjoner, uten legemskrenkelse 1768 Mishandling i nære relasjoner, med legemskrenkelse 1509 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, U LEGEMSKRENK (\$219,2. LEDD) 1508 MISHANDLING I FAM.FORH, GROV, M LEGEMSKRENK (\$219,2. LEDD) 1507 MISHANDLING I FAMILIEFORH, UTEN LEGEMSKRENK (\$219,1.LEDD) 1506 MISHANDLING I FAMILIEFORH, MED LEGEMSKRENK (\$ 219,1. LEDD)
Vold	Krenkelse og skade mot kropp og liv	1799 LIV, LEGEME, HELBRED, DIVERSE 1767 Uaktsom forvoldelse av død, i trafikk 1766 Uaktsom forvoldelse av død 1764 Uakts forvold av annen betyd skade på kropp/helse, i trafikk 1762 Forbund om drap 1761 Medlidenhetsdrap 1759 Medvirkning til selvmord 1758 Drap, forsøk 1757 Drap 1756 Grov kroppsskade, med følge død 1755 Grov kroppsskade 1754 Kroppsskade 1753 Grov kroppskrenkelse, med følge død 1752 Grov kroppskrenkelse 1751 Kroppskrenkelse 1720 UAKTSOM, GROV LEGEMSBESKADIGELSE, TRAFIKK (\$ 238) 1719 UAKTSOM, GROV LEGEMSBESKADIGELSE (\$ 238) 1717 UAKTSOM LEGEMSBESKADIGELSE, TRAFIKK (\$ 237) 1716 LEGEMSFORNÆRMELSE M/SKADEFØLGE (\$ 228,2.LEDD) 1715 UAKTSOMT DRAP - TRAFIKK (\$ 239) 1714 LEGEMSBESKADIGELSE MED DØDEN TIL FØLGE (\$ 229) 1713 FORSØK DRAP (\$ 233,JFR PAR 49) 1711 FOSTERDRAP \$245 1710 BARNEDRAP(\$ 234) 1709 UAKTSOMT DRAP (\$ 239) 1708 DRAP (\$ 233) 1707 UAKTSOM LEGEMSBESKADIGELSE (\$ 237) 1706 GROV LEGEMSBESKADIGELSE. (\$ 231) 1705 LEGEMSBESKADIGELSE, SKYTEVÅPEN (\$ 229) 1704 LEGEMSBESKADIGELSE, KNIV (\$ 229) 1703 LEGEMSBESKADIGELSE (\$ 229) 1702 LEGEMSKRENKELSE UTFØRT AV POLITI 1701 LEGEMSFORNÆRMELSE (\$ 228,1.LEDD)
Vold	Trusler	1682 Trussel særs utsatte yrkesgr, oppl i grunn- og videregå utda 1681 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, transportarbeider 1680 Trussel mot særskilt utsatte yrkesgrupper, helsepersonell 1679 Grove trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1678 Grove trusler, med skytevåpen 1677 Grove trusler 1676 Trusler, med kniv eller annen liknende redskap 1675 Trusler, med skytevåpen 1674 Trusler 1609 TRUSLER, DIVERSE (\$227) 1605 BOMBETRUSSEL(\$227) 1604 TRUSLER, SKYTEVÅPEN (\$ 227) 1603 TRUSLER, KNIV (\$ 227)

		1601 TRUSLER, DIVERSE (\$ 227) 558 Trusler mot offentlig tjenestemann, annen tjenestemann 557 Trusler mot offentlig tjenestemann, politi 506 PÅVIRKNING AV OFF. TJENESTEMANN VED TRUSLER (\$128)
Seksual- lovbrudd	Voldtekt	1455 Voldtekt forsøk 1454 Grov uaktsom voldtekt 1453 Grov voldtekt 1452 Voldtekt til samleie 1451 Voldtekt u. samleie 1423 GROVT UAKTSOM VOLDTEKT (\$ 192,4.LEDD) 1420 VOLDTEKT (\$ 192,2.LEDD) 1420 VOLDTEKT (\$ 192,3.LEDD) 1413 FORSØK PÅ VOLDTEKT (\$ 192,JFR.PAR 49) 1401 VOLDTEKT (\$ 192,1.LEDD) 1401 VOLDTEKT (\$ 192,1.OG 2.LEDD)
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang og voldtekt av barn u/14 år	1463 Forsøk på voldtekt av barn under 14 år 1462 Grov voldtekt av barn under 14 år 1461 Voldtekt til samleie av barn under 14 år 1460 Voldtekt av barn under 14 år 1403 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/10 ÅR (\$ 195) 1403 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/10 ÅR (\$ 195) 1402 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/14 ÅR (\$ 195) 1402 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/14 ÅR (\$ 195)
Seksual- lovbrudd	Seksuell omgang med barn 14-16 år og seksuell handling med barn under u/16 år	1468 Avtale om møte for å begå seksuelt overgrep 1467 Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år 1466 Seksuell handling med barn under 16 år 1465 Grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år 1464 Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år 1429 Grooming - Bygge opp tillit for å utnytte barn seksuelt 1418 UTUKTIG HANDLING M.V MED BARN U/16 ÅR (\$ 212,2.LEDD) 1418 SEKSUELL HANDLING MM MED BARN U/16 ÅR (\$ 200,2.LEDD) 1404 UTUKTIG OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196) 1404 SEKSUELL OMGANG MED BARN U/16 ÅR (\$ 196)
Seksual- lovbrudd	Kjøp av seksuelle tjenester	1476 Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne 1469 Kjøp av seksuelle tjenester fra mindreårige 1428 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER (\$202A) 1427 KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER FRA PERSON UNDER 18 ÅR (\$203)
Annen	Menneskesmugling	9898 MENNESKESMUGLING 6157 Organisert menneskesmugling (\$47, 4. ledd) 6157 Organisert menneskesmugling 6151 MENNESKESMUGLING (\$ 47,3.LEDD) 6151 Menneskesmugling